

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra tělesné výchovy a sportu

Sport a výtvarné umění

Bakalářská práce

Autor:	Jakub Svoboda
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání Tělesná výchova a sport se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce:	Mgr. Brigita Stloukalová, Ph.D.

Hradec Králové 2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Jakub Svoboda

Studium: P131287

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Tělesná výchova a sport se zaměřením na vzdělávání, Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: Sport a výtvarné umění

Název bakalářské práce AJ: Sports and visual art

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je definovat a kategorizovat výtvarné umění a jeho projevy ve sportu. Sport je ve výtvarném umění objektem, subjektem, metodou; Sport je uměním využíván a naopak sport využívá umění pro své potřeby. Vedlejším cílem bude zpracovat přehled sportovních výtvarných děl v regionu. Metody: analýza dokumentů, rešeršní sběr dat, archivní a muzejní výzkum.

ČERNÁ, Eliška. Sport ve výtvarném umění. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/79337/pedf_m/DOVALIL, Josef, a kol. Olympismus. Praha: Olympia, 2004. 219 s. PARKAN, František - KAŠPAR, Ladislav. Idea obnovy olympijských her. In: Dějiny a současnost. Populární historická a vlastivědná revue. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 18, č. 4, (1996), s. 20-24. SCHÜTOVÁ, Jitka - LOMÍČEK, Jan. Nejen zlaté medaile--: devadesát let zimních olympiád a sto dvacet let světového olympismu ve Sbírce tělesné výchovy a sportu Národního muzea. Dějiny a současnost Roč. 36, č. 2 (2014), s. 34-37. KÖSSL, Jiří - KOLÁŘ, František. Dokumentace k dějinám českého olympismu. 1. 4. díl. Praha: Český olympijský výbor. (Olympijská knihovnička; svazek 14, 17, 20, 24).

Garantující pracoviště: Katedra tělesné výchovy a sportu,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Brigita Stloukalová, Ph.D.

Oponent: PhDr. Mgr. Martin Pěkný, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 12.1.2015

Anotace

SVOBODA, Jakub. *Sport a výtvarné umění*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 65 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá projevem prolínání sportu a pohybových aktivit ve výtvarném umění. Práce zahrnuje obecné znalosti o směrech a slozích doby minulých a seznamuje s odvětvími, ve kterých se sport ve výtvarném umění projevil a také postoj kultur ke sportovním aktivitám. Okrajovým tématem je také metodické propojení umění se sportovní tematikou ve školní tělesné výchově jako jedním z prostředků metod pro nabývání nových poznatků a informací. Krom stručných informací o uměleckých směrech jsem také přiřadil k daným obdobím autory s konkrétními díly, jejichž výběr si můžeme prohlédnout v přílohách v podobě obrázkového doprovodu.

Klíčová slova: historie sportu, sport, umění, výtvarné umění

Annotation

SVOBODA, Jakub. *Sport and visual art Region*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Kralove, 2016. 65 p. Bachelor thesis.

This thesis deals with the manifestation of blending sport and physical activity in the visual arts. Work includes general knowledge about directions and styles of past times and introduces the sectors in which the sport is reflected in the visual arts and cultural attitude towards sport. Marginal topic is also methodical linking art with sports themes in physical education as one means of methods for acquiring new knowledge and information. In addition, brief information about the artistic direction've also assigned a given period writers with specific parts of the selection of which can be seen in Annexes in the form of pictorial accompaniment.

Keywords: history of the sport, sport, art, fine art.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně s odbornou pomocí vedoucí bakalářské práce Brigity Stloukalové. V práci jsem uvedl všechny použité literární a odborné zdroje.

V Hradci Králové dne 11.7.2016

.....

Obsah

Úvod	1
1 Metodologie práce	2
1.1 Cíle a úkoly práce	2
1.2 Rozbor pramenů	2
1.3 Struktura kapitol	2
2 Sport a vývoj sportu.....	4
2.1 Definování pojmu sport	4
2.2 Stručná historie tělesné kultury	4
2.2.1 Antické období.....	5
2.2.2 Novověk.....	6
2.2.3 Moderní olympijské hry	7
3 Sport ve výtvarném umění	9
3.1 Historie výtvarného umění	9
3.2 Historie prolínání sportu a výtvarného umění	9
3.2.1 Pravěk, starověk	10
3.2.2 Antické Řecko.....	12
3.2.3 Etruské a římské umění	15
3.2.4 Od křesťanství k renesanci	16
3.2.5 Baroko a rokoko	17
3.2.6 18. a 19. století, vznik moderního sportu	18
3.2.7 Romantismus.....	19
3.2.8 Realismus.....	20
3.2.9 Impresionismus	22
3.2.10 Postimpresionismus	23
3.2.11 Secese	24
3.3 Moderní výtvarné slohy	25
3.3.1 Naivní umění.....	25
3.3.2 Fauvismus	25
3.3.3 Expresionismus	26
3.3.4 Kubismus	27
3.3.5 Futurismus	28
3.3.6 Surrealismus.....	29

3.3.7 Abstraktní umění	29
3.3.8 Realismus umělců 20. století	29
3.3.9 Pop art.....	32
3.3.10 Koncept.....	32
4. Výtvarné umění ve sportu.....	34
4.1 Umělecká díla zobrazující spor a sportovce.....	35
4.2 Užité umění	36
4.3 Design	37
4.4 Metodické umění	37
4.5 Architektura.....	38
Závěr.....	39
Seznam pramenů	40
Přílohy	i

Úvod

Hlavním smyslem této práce je osvětlit způsoby propojení dvou oblastí, sportu a výtvarného umění, které se mohou zdát na první pohled neslučitelné. Poukázat na jejich vzájemné prolínání a úlohu v životě člověka.

U těchto dvou samostatně definovatelných oblastí lze najít spojitost už od počátku jejich vzniku ve vývoji člověka. Samotná historie nám prostřednictvím některých uměleckých děl může být důkazem. Ať už máme na mysli první jeskynní malby nebo pokusy o znázornění pohybu člověka.

Nedílnou součástí života je pro člověka pohyb, který nás provází každým dnem. Sportovní pohyb je jeden z mnoha způsobů, který utváří charakter jedince, ale také udává směr společnosti. Sport je vnímán jako prostředek nejen ke zlepšení fyzické kondice, ale i k prožívání radosti a zábavy, regeneraci a rehabilitaci psychické, fyzické i sociální. Sportovní události odedávna vzbuzují zájem společnosti a jsou nedílnou součástí kultury. To je také důvodem, proč se sport a pohyb staly jedním z námětů uměleckých děl.

Harmonie těla a duše v linii pohybu byla pro umělce natolik zajímavá, že se ji snažili zachytit mnoha různými. Inspirující pro ně byl samotný pohyb sportovců a napjatá atmosféra sportovišť. Tvrdost v technice si přímo konkuruje s ladností a elegancí pohybu. Anatomie lidského těla se v některých obdobích stala hlavním tématem umělců. Takový způsob umění nám naopak umožňuje pohled do historie umění, sportu a pochopitelně umění a sportu.

Podnět pro výběr tohoto tématu je nejenom skutečnost, že jsem sám aktivním sportovcem a o sport jako takový se zajímám, ale s podobným nadšením vnímám i výtvarné umění. Propojení těchto dvou témat mě fascinuje už od mého dospívání a prostřednictvím této práce mohu přiblížit tyto dvě témata ve vzájemné symbióze.

1 Metodologie práce

1.1 Cíle a úkoly práce

Cílem práce je definovat a kategorizovat výtvarné umění a jeho projevy ve sportu. Sport je ve výtvarném umění objektem, subjektem, metodou. Sport je uměním využíván a naopak sport využívá umění pro své potřeby.

Úkoly:

1. Základní orientace v předmětu bádání – základní poznatky z historie sportu a historie umění.
2. Orientace ve formách výtvarného umění a jejich definování pro sportovní umění.

1.2 Rozbor pramenů

Prameny použité v této práci byly převážně historické spisy o výtvarném umění a historie sportovní kultury. Hlavními prameny pro texty byly monografie a druhotným byly internetové zdroje samotných umělců nebo zpravodajské portály

Monografie

Nejčastější publikace byla diplomová práce Elišky Černé, Sport ve výtvarném umění z Masarykovy univerzity v Brně. Dalšími monografickými zdroji byly pro historii tělesné kultury, Historie Tělesné kultury od T. Windischové, vydané na univerzitě Palackého v Plzni a Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury od autorů Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. Publikací k historii tělesné kultury a výtvarného umění je hodně, ale publikací propojující tato témata je poměrně málo. Například dohledat obrazové kopie děl se sportovní tematikou tak, aby se daly přiložit jako konkrétní příklady, je obtížné.

Internet

Internetové zdroje nejsou v tomto směru příliš bohaté. Používal jsem je spíše jako doplňující prameny. Starší záznamy byly obtížné hledat a spíše mi pomohly monografie. Aktuálnost internetových publikací mě překvapila, ale již zmiňované obrazové příklady chyběly snad všude krom portfolioí novodobých autorů.

1.3 Struktura kapitol

Kapitola 2 je věnována definici a historii tělesné kultury. Zde jsem přiblížil tělesné kultury a postoje a přínosy pro dnešní dobu moderního sportu.

Kapitola 3 je zaměřena na historii prolínání sportu a výtvarného umění pro přiblížení a lepší orientaci ve smyslu, že jsou vypsány hlavní slohové nebo směrové definice a poté jsou vypsány příklady děl se sportovní tematikou a jejich autoři.

V kapitole 4, která je nazvána Výtvarné umění ve sportu definuji, co vše lze považovat za umění ve sportovním prostředí.

2 Sport a vývoj sportu

2.1 Definování pojmu sport

Sport je z latinského disportare, což znamená bavit se a trávit příjemně volný čas. Sport je součástí tělesné kultury, jejíž obsah je tvořen pravidly přesně vymezené činnosti osvojené v tréninkovém procesu a předváděné v soutěžích. Výrazným znakem sportu je organizované soutěžení, vyznačujícím snahou po nejvyšším výkonu. (Demetrovič, Čelikovský, 1988)

K tomuto pojmu se také vztahuje soutěživost a diváctví, tyto dva jevy též sport definují a nelze je opomenout. Sport rozdělujeme na rekreační, výkonnostní a vrcholový neboli elitní. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999) Toto odvětví pohybové aktivity patří do života téměř každého z nás. Sport vytvořil osobité prostředí, které zasahuje nejen jeho aktivní účastníky, ale i ty, kdo sportu neholdují. Po celém světě jsou zakládány nové sportovní kluby, a stavěny nové stadiony a komplexy sportovišť, které mění tvář měst nebo krajín. Vznikají nová sportovní odvětví a disciplíny, sportovní asociace, fankluby sportovců. V oblasti materiálního a finančního zabezpečení sportu dnes hovoříme o sportovním průmyslu. (Čáslavová, 2000)

2.2 Stručná historie tělesné kultury

S určitostí nelze říci, kdy došlo k přeměně pohybových aktivit na sport, ale obecně vznik moderního sportu datujeme do 19. století. Také můžeme říci, že se hry, soutěže a tance používaly při výcviku armád nebo jako součást rituálních obřadů. V těchto odvětvích hrály roli utužování vztahů mezi kmeny, vojáky a také sloužily pro zvýšení výkonnosti vojáků, úředníků a panovníků nebo pro obřadní uctívání bohů a jiných kultů. Dříve nezbytnou součástí každého lovu a boje byl smrtící oštěp. Dnes je toto náčiní neodmyslitelnou součástí atletiky.

V starší době kamenné sport jako takový neexistoval, jednalo se o druh obživy, nebo ochranu kmene. Ale už v této době se v severských zemích objevují první zmínky o lyžích a bruslích, jako způsob rychlejší a efektivnější dopravy, u přímořských národů se objevuje plavectví a v horských oblastech horolezectví. (Windischová, 2012, s. 1)

V prvních starověkých státních útvech tělesná kultura sloužila zejména k vojenskému výcviku. Byla však také součástí léčebných postupů a tanečního umění, které se postupně vyvíjelo z rituálních obřadů. (Windischová, 2012, s. 1)

V Číně vznikla první a nejstarší soustava tělesné kultury, která položila základy léčebné zdravotní gymnastice Kung-fu. Čína je také kolébka bojových umění, se zbraní i beze zbraně, která se dále vyvíjela například v Japonsku a v Koreji. (Windischová, 2012, s. 2) V Indii došlo v druhém tisíciletí před naším letopočtem ke zrození Jógy. Egypťská civilizace kladla na tělesnou zdatnost veliký význam už od dětství, „sportovci“ jako zástupci sociálních tříd vystupovali při slavnostech. Krétsko-mykénské období bylo ve znamení zápasů s posvátnými býky a vznikly zde základy akrobacie přes běžící býky, tak zvané voltižování. (Windischová, 2012, s. 3, 4)

2.2.1 Antické období

Řecko dosáhlo nejvyšší úrovně tělesné kultury v otrokářském řádu. Tělesná výchova byla nezbytnou součástí výchovy mládeže. Podle filosofie Platóna a Aristotela měl každý občan právo na duševní a fyzické vzdělání. Právo platilo pouze pro svobodné občany, nemohli jej tedy uplatnit ženy, otroci ani cizinci. (Windischová, 2012, s. 4) Výchova se ubírala v každém městském státu jinak. Ve Spartě byla výchova ovlivněna vojenským charakterem. Základem výchovy bylo tělesné cvičení, vojenský výcvik a otužování. Pro podporu bojového ducha sloužila také hudba, sborový zpěv a tanec. (Windischová, 2012, s. 4) Opakem byly Athény, kde se výchova ubírala směrem harmonie a přiměřenosti rozvoje fyzické zdatnosti. Zahrnuta byla i rozumová mravní vyspělost. Složky výchovy byly tři: 1. gymnastika, tělesná cvičení, základy branné výchovy a hry; 2. muzika, hra na lyru a píšťalu, tanec; 3. gramatika, čtení a psaní. (Windischová, 2012, s. 4)

Sport jako soutěžní událost považujeme dnes za „vynález“ starověkých Řeků. Pořádali hry, ve kterých šlo o soupeření a vítězství, přičemž se jednalo o trénované a připravované závodníky v dnešním slova smyslu. Soupeření nebylo novinkou, soupeření jako důkaz síly a nadřazenosti známe i ze starších dob a rovněž i z živočišné říše. Novinkou bylo, že soupeřili stejně připravení závodníci, kteří se cíleně pro závod připravovali. Cílem bylo vítězství, které přinášelo tzv. epifanii – přiblížení se božské dokonalosti, božské nesmrtelnosti. Ze starověkého Řecka známe hry isthimijské, némejské, pythické a hlavně olympijské. (Windischová, 2012, s. 4)

Římská říše využívala sport a sportovní hry k uctívání bohů. V soukromých školách nebo doma se děti učily míčové hry a vojenskou přípravu a využívaly přirozená tělesná cvičení jako běh, skok, šplh, běh se zbraní, dlouhé pochody, disk, oštěp, plavání a zápas. Učily se také gymnastice, a to i dívky. To se změnilo se zavedením

profesionální, žoldnéřské armády, kdy většina římského obyvatelstva přestala pravidelně cvičit. (Windischová, 2012, s. 7)

2.2.2 Novověk

Rozmach křesťanství a rozpad Římské říše znamenal na několik století ústup od rozvoje tělesné kultury, která tak přetrvala pouze v rytířské výchově a ve výcviku armády. To se změnilo v období humanismu. V té době vznikaly nové školy po vzoru antiky. Sportovalo se na dvorech škol. Na sport se pohlíželo i z lékařského hlediska. Humanismus ovlivnil zájem o tělesnou kulturu v 18. století. Objevuje se zde spolupráce pedagoga s lékařem, je doporučován pohyb na čerstvém vzduchu a dochází k reorganizaci školství i v obsahových (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

Na přelomu 17. a 18. století se rozšiřuje slovo sport. V Anglii se staly jedny z nejoblíbenějších dostihy. S rostoucí oblibou sázení na vítěze a ocenění rychlosti vstoupil do tohoto sportu měřitelný prvek, čas. Základním charakteristickým rysem moderního sportu je přesný čas, kterým se měřil dosažený výkon.

K rychlé přeměně došlo také u běžeckých a chodeckých závodů kvůli své provázanosti s dostihy. V průběhu první poloviny 18. století dochází k jejich oddělení. Dalšími atraktivními sporty pro diváky se staly kriket, plavání, veslování a box. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

Do sportovních her a závodů byl vnesen řád a nová pravidla. Aktivní sportovci se začali specializovat pro jedno sportovní odvětví.

Staré sportovní hry tak získaly novou strukturu, podobu specializovaných a strukturovaných her. Tedy podobu moderních sportovních disciplín. „*A proto také můžeme anglický vývoj konce 17. a první poloviny 18. století považovat za dobu, která byla kolébkou herního fenoménu nové, kapitalistické společnosti, kolébkou moderního sportu.*“ (Olivová, 1979, s. 403)

Vyloučeny byly hry nebo aspekty her, které byly povahou spjaté s životní realitou. Proto získává sport nový náboj a vznikl prostor pro vlastní hru. Nastupuje duch závodění, který dramatizoval ale i bavil. Vznik sportovních klubů na přelomu 18. a 19. století položilo základní kámen amatérskému sportu. Za amatérské sportovce byli označováni jedinci z vyšších vrstev společnosti, kteří se sportem neživil, ale pouze jej provozovali pro své potěšení. Velký podíl na utvoření moderních sportovních her měly

školní sportovní kluby, hlavně tedy anglické universitní, které vyžadovaly kázeň, řád a vysokou organizovanost.

Během tohoto období také dochází k hromadnému výcviku mladé generace, na kterou společnost kladla větší nároky ve fyzické zdatnosti. Základními institucemi se tedy staly školy. Pohybové aktivity v 19. století se staly především formou zábavy, rekreace a formou trávení volného času. Základnou rozvoje moderního sportu, která mu vtiskla dnešní podobu, je Anglie.

V průběhu 19. století se stává sport povinným předmětem ve většině evropských zemí. Postupně vznikly systémy německé turnérské gymnastiky, která položila základy k současné sportovní gymnastice, švédské gymnastiky, ze které vznikla současná pohybová rehabilitace, a anglický systém sportů a her. Mezi tyto systémy bychom mohli zařadit i sokolskou tělocvičnou soustavu, která vznikla a rozvíjela se na našem území od roku 1862. Další významnou změnou tohoto období bylo vznikání sportovních klubů a tělovýchovných systémů. Na přelomu 19. a 20. století vzniká a rozvíjí se olympijské hnutí. (Windischová, 2012, s. 20)

2.2.3 Moderní olympijské hry

Druhá polovina 19. století se vyznačuje výraznější organizací sportovních aktivit. Vznikají tak různé tělocvičné, sportovní a tělovýchovné organizace. Sport začíná opouštět lokální pole působnosti a začínají tak vznikat i první mezinárodní organizace. Ke vzniku a obnovení moderních olympijských her výrazně přispělo poznávání řecké kultury a antických olympijských her.

K mezinárodní organizaci sportovních aktivit učinil nejdůležitější krok Pierre de Coubertin. Jeho hlavním zájmem byla fyzická kultura a její aplikace do výchovného systému mládeže, ale zajímal se i o antické dějiny. Shromažďoval informace o různých formách tělesné kultury v mnoha zemích. Po neúspěšných kongresech o tělesné výchově a návrhu o znovuoobnovení olympijských her se úspěšně stal generálním tajemníkem kongresu pro znovuzřízení olympijských her dne 23. června 1894, který se konal v Sorbonně v Paříži a rozhodl o konání prvních moderních her v Athénách a o jeho čtyřletém cyklu. (Coubertin, 1977)

Následující rok se vyhlásil program her, který zahrnoval sedm hlavních sportovních odvětví:

- lehká atletika – 100 m, 400 m, 800 m, 1500 m, 110 m překážek, 42 km maratónský běh, skok do dálky a výšky, skok o tyči, vrh koulí a hod diskem;
- gymnastika – cvičení jednotlivců, přetahování lana, cvičení na hrazdě, bradlech, kruhách, na koni, vzpírání a cvičení skupin;
- nautické sporty – závody jachet, pádlování, veslování, plavání 100 m a vodní míčové hry;
- cyklistika – 2 km, 100 km a dvanáctihodinové závody;
- šerm a zápas – šerm fleretem, šavlí a dýkou;
- střelba – vojenskými zbraněmi, karabinou a pistolí;
- sportovní hry – tenis a kriket. (Cubertin, 1977)

Ve dnech 6. až 14. dubna 1896 se konaly první moderní olympijské hry v Aténách.

„Moderní olympijské hry vyvolaly obrovský vnitřní dynamismus sportu, uspíšily vznik mezinárodně platných pravidel jednotlivých sportů, vznik mezinárodních a národních sportovních federací a svazů, rozvoj jednotlivých sportovních odvětví, budování moderních sportovních komplexů, rozpracování tréninkových metod a vědeckého výzkumu v oblasti tělesné výchovy a sportu.“ (Kössl, Krátký, Marek, 1986, s. 43) Zrodil se nový společenský fenomén – sport. Sport mnohem více začal pronikat do života lidí a brzy se stal jeho součástí a díky tomu se začíná objevovat ve větší míře také v uměleckých dílech. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

3 Sport ve výtvarném umění

Umění smíme definovat jako tvůrčí schopnost a činnost člověka, která verbálně, vizuálně, zvukově nebo prostorově vytváří zkreslený nebo reálný odraz reality, ovlivněný subjektivním vnímáním umělce. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999) Definici lze vyvodit také z dílčích typů:

1. Krásné umění: malířství, sochařství, grafická díla, rytectví, umělecké fotografie, hudba, divadlo, film, architektura jsou díla tvořená z estetických nebo konceptuálních důvodů.
2. Užité umění: pod tuto oblast spadá například, reklama, plakát a všeobecný design čehokoliv, co v běžném životě potkáváme nebo užíváme. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

3.1 Historie výtvarného umění

Od stylizovaných pravěkých maleb až po téměř dokonalé zachycení reality moderními fotoaparáty uběhla dlouhá doba. Vyspělá technologie dob minulých rychle stárá, ale hlavní principy zůstaly stejné. Nejzajímavější je fakt že v historii se střídalo osvícenství a humanismus s náboženstvím a podle toho se také měnily náměty nejen uměleckých děl, jejich zadavatelé, ale i užité umění, které v nábožensky zaměřených směrech moc prostoru nedostalo. Samozřejmě období světových válek se také podepsalo na námětech a zpracování uměleckých děl.

3.2 Historie prolínání sportu a výtvarného umění

Náměty souvisely s upřednostňováním a oblibou jednotlivých sportů ve společnosti. Samotný vrcholový výkon nebyl tak častý námět jako například příprava sportovce a slavnosti. Významným faktorem ovlivňující námět díla byl zadavatel. Hlavními zadavateli byli šlechtici, bohatí měšťané nebo instituce. Největšího ze sponzorů a odběratelů uměleckých děl doby románské a gotické byla církev, kterou můžeme pouze zmínit jako kontraproduktivní v oblasti sportovní tematiky.

V období renesance a baroka šlechta preferovala zobrazení prestižních sportů, jako byly jezdecké, turnajové zápasy nebo lovecké scény. Již ve středověku byly oblíbené i míčové, ale byly preferovány hlavně poddanými a měšťanstvem. Míčové hry v žebříčku prestiže nebyly tak vysoko, a proto se nevyobrazovaly tak často. Například

obraz Noční hlídka od Rembrandta¹ byl zadán jako skupinový portrét loveckého klubu. Tyto obrazy sloužily šlechtě převážně k reprezentačním účelům.

Zobrazování sportu a pohybu patří však už do nejstarších dob. Antické Řecko patřilo závodům koňských spřežení, penthatlonu, pankrationu. Řím si liboval v různých druzích zápasů od gladiátorských her po zápasy zvířat. Středověká kultura si oblíbila turnaje rytířů, lov a šerm. Vznik moderního sportu přináší dostihy, cyklistiku a motorismus. Přesným měřením času se zvýšila atraktivita rychlostních sportů. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

Historie výtvarných děl se sportovními tématy je ve vyobrazení mnoha druhů zápasu, soubojů či turnajů. Síla a hrdinství v těchto odvětvích sportu vzbuzovaly napětí v přihlížejících. V dnešní době tyto sporty neoslovují tak velkou řadu lidí jako tomu bylo v dřívějších dobách. Nahradily je míčové hry, jejichž utkání nazýváme také zápasem nebo turnajem. Napínavá atmosféra je dalším podobným znakem moderních utkání s historickými zápasy. (Černá, 2007)

Výkon sportovců nebýval jediným objektem zájmu umělců. Sportovci svými téměř dokonalými postavami plnili ideál krásy lidského těla. Mytologické postavy například v renesanci či baroku byly vyobrazovány s atletickými těly, podobajícím se tělům sportovců. Tyto postavy jsou zachyceny v dramatických situacích, které dovolují rozvinout dynamiku lidského pohybu. Postoje a polohy těla v akci, které dokreslovaly hru se svaly, dokonale podtrhávaly dramatickост a znalost anatomie lidského těla. O znázornění sportovního výkonu se nejedná, ale jisté podobnosti zde najdeme. Například náměty lovu a zápasu.

3.2.1 Pravěk, starověk

V období pravěku nemůžeme mluvit o sportu jako takovém, proto nešlo o sportovní náměty, jaké můžeme vidět dnes. Veškerá pohybová činnost sloužila k přežití člověka, k lovu, zajištění potravy a k rituálům. Tyto pohybové aktivity se v průběhu mnoha let transformovaly, a začal vznikat sport.

Zajištěním dostatku potravy získali pravěcí lidé prostor pro volný čas. Jeho využití bylo jídlo, sex a pohyb. Kolektivní tanec, ale později i tanec jednotlivců se stal základní složkou rituálních obřadů. Rituální tance a lovecké výjevy jsou zachyceny na skalních převisech nebo v jeskyních. Mezi 8. a 6. tisíciletím před naším letopočtem se

¹ Obrázek č. 1, viz přílohy.

objevuje takzvaný lovecký umělecký styl. Vyobrazovány byly lidské postavy a zvířata v pohybu, nejčastěji při lovu. (Lommel, 1972)

Tento styl je charakteristický svou snahou stylizace. Stylizace lidské figury se vztahovala na části těla nezbytné pro provádění dané činnosti. I přes tento jev schematického zjednodušení působí figury dynamicky. Dojem rychlého pohybu, například při běhu je zdůrazněn přehnaně roztaženými nohama nebo deformací částí těla, např. prodloužené nohy. (Černá, 2007)

Jednou z hlavních funkcí výtvarného umění ve starověku bylo oslavovat panovníka. Důležitost byla kladena i na vyjádření jeho fyzických schopností.

Např. v Mezopotámii byla vysoce oceňována fyzická síla, což souviselo s neustálými boji. Oceňována byla jak zdatnost těla, tak i um ovládat zbraně. Bohové a králové byli považováni za nejsilnější. Péče o tělo nebyla cílevědomá. K získání fyzické zdatnosti docházelo podvědomě, protože byly součástí života tehdejších lidí. *„Lidské tělo se nestalo ve starověké Mezopotámii předmětem nějakého zvláštního zájmu v žádném směru. Kořeny této skutečnosti tkví v onom hlubokém, vše prostupujícím teokratickém světovém názoru, v jehož stínu zcela zanikla vlastní osobnost člověka.“* (Olivová, 1979, s. 40)

Vliv různých národů na utváření mezopotamské kultury se odrazil svými typickými určitými znaky v uměleckém vývoji. Znázorněný panovník v boji nebo při lovu je hlavním rysem pro všechna období. V sumerském období se často objevují scény ze zápasu na pečetních válečcích. Pro asyrské období byl nejčastějším námětem lov. V tomto období lov už vykazuje rysy sportu a zábavy. Panovník tímto prezentuje svou fyzickou sílu a moc. Zachycení panovníka oproti lovné zvěři je strnulé a důraz na co nejvěrnější zachycení je znatelný na oděvu.

Egyptská společnost velice dbala na hygienu a osobnost člověka. Touha po prožití krásných chvil, potěšení a radosti provázela Egyptany celou historii. *„A mezi krásné chvíle patřilo především vše, co dávalo vyniknout mnohotvárné kráse lidského těla. Hlavní podmínkou lidské krásy byla štíhlost. Tloušťka byla zjevně nejen odpuzujícím, ale byla i znkem hlouposti. Krása lidského těla se mohla nejlépe projevit v pohybu – při lovu, při hře, při tanci, při nejrůznějších fyzických aktivitách.“* (Olivová, 1979, s. 44)

Reliéfní výzdoba kosmetických palet s loveckým námětem patří k nejstarším a je zde patrný vliv mezopotamského umění. Umění egyptské ale nezobrazuje krutost a je tedy jemnější nežli mezopotamské. Na vyobrazení panovníka musí být znázorněna jeho majestátnost a dominance. Oblíbené náměty jsou lov býků, ale i ptactva a ryb, např. malba z Menenova hrobu znázorňující Menenu s rodinou na lovu v močálech. Náměty tance, akrobatických cvičení a her byly také velmi populární. Příkladem je ostrakon s akrobatickou tanečnicí². Častým námětem se stalo také zachycení zápasících dvojic. (Černá, 2007)

Tělesnou kulturu starověkého Egypta můžeme pozorovat, podrobně zachycenou, na stěnách chrámů a hrobek. V hrobkách je mnoho maleb, dvojic zápasníků. Zachyceny jsou také fáze zápasu. To umožňuje odlišit techniku a způsoby zápasu. „*Pro nás jsou zajímavé snahy umělců zachytit pohyb a rozložit ho do jednotlivých fází. Takový filmový záběr představují kresby na stěně hrobky v Bení Hasanu, znázorňující 122 chvatů zápasící dvojice a výcvik v lukostřelbě.*“ (Kössl, Štumbauer a Waic, 1999, s. 10) Tyto fakty nám dovoluují říci, že se jednalo o organizované zápasy, kterým předcházela výcvik.

Kultura Kréty kladla velký význam na slavnosti na počest bohů. Náplní slavností bylo sportovní představení, které tvořilo hlavní program. Šlo více o předvedení nejlepšího výkonu spíše než o závodění. Představení tvořila různá akrobatická vystoupení, hry s býky, zápasy a tanec. (Černá, 2007) Typickými znaky krétského umění je ladnost a pružnost pohybu zachycených postav.

Býčí hry se staly jedním z nejčastějších námětů. V rámci slavnosti se jednalo o nejvíce vzrušující podívanou. Akrobatky či akrobaté prováděli různé skoky přes býky. Tento námět se objevuje krom nástěnných maleb také v užitém umění na pečeti nebo na drobných plastikách. Poháry z Vafia patří k nejznámější památkou s tímto motivem. (Higgins, 1973, s. 147)

3.2.2 Antické Řecko

V kultuře antického Řecka nalezneme největší množství památek se sportovním motivem. Ideálem v umění se stal člověk. „*Tento řecký humanismus znamenal ohromný pokrok, přestože byl podmíněn a omezen otrokářským společenským řádem. Právě rozvinutá otrokářská výroba zboží vytvořila základy pro vyšší úroveň řecké kultury. Řecký ideál člověka byl omezen pouze na svobodného občana, plnoprávního občana*

² Obrázek č. 2, viz přílohy.

řecké polis.“ (Mráz, 1995, s. 37) Otrokářský řád umožnil svobodným občanům se věnovat volnočasovým aktivitám, jako umění a sportu.

Významným výchovným prostředkem se stal tělesný výcvik. Jedním ze znaků odlišujících svobodné občany od nesvobodných byla kultura těla a uměle vypěstovaná fyzická zdatnost.

Nahé, silné, opálené a kultivované tělo se stalo ideálem všech Řeků. Nejprve se účastníci závodů odívali bederní rouškou, později však vystupovali nazí. Nejen samotné závody, ale i přípravy podstupovali nazí. *„Řekové tuto nahotu chápali jako výraz určitého stupně kultury. S opovržením se dívali na barbary s jejich neprocvičenými a neopálenými těly. A naopak stud z nahoty byl Řeky považován za znak barbarství.“* (Olivová, 1979, s. 110-111)

Výtvarné umění tuto krásu lidského těla oslavovalo. Největší rozmanitost sportovních motivů najdeme v malbách na keramice. Nejčastěji šlo o takzvanou černo-figurovou techniku, která byla později vystřídána metoda červeno-figurovou. Zobrazeny jsou různé přípravy sportovců, často s trenéry, kteří mají v ruce prut, také hygiena sportovců a samotné závody. Zachyceny byly sporty s velkou oblíbeností jako závody koňských spřežení, běžecké závody, penthatlon, pankration a další druhy zápasů a také míčové hry. Kromě keramiky se stejná témata objevují také na kamenném reliéfu nebo na mincích. (Černá, 2007)

V archaickém období je v sochařství zachycován mladý muž, kuros³, který se vyznačuje statickým pojetím a archaickým úsměvem. Později byly zhotovovány sochy vítězům sportovních her. Každý vítěz měl právo si nechat postavit sochu, ve své rodné obci, na svou počest. V pátém století před naším letopočtem již tvůrci vycházeli z anonymity a i sportovci se stávají známějšími. Socha zajišťovala sportovci nesmrtelnou slávu. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

Pro klasické období je typické zdokonalování vyjádření pohybu, dochází ke zpřesnění anatomie, sochy se stávají dynamičtější. Hlavním projevem umělce bylo zpracování nahého těla, výraz obličeje stál v pozadí. Tváře byly nevýrazné, ale zároveň i krásné. Většina těchto soch se nám dochovala do dnešní doby především za pomoci římským kopiím.

³ Obrázek č. 3, viz přílohy.

Socha Diskobola od Myróna⁴ patří bezesporu k vrcholnému zachycení pohybu. Mladík je zachycen ve fázi těsně před odhodem disku. Socha přesně nezachycuje určitou fázi činnosti, jedná se o promyšlenou kompozici několika směrů a rovin pohybu, které na sebe vzájemně navazují. Tento efekt budí dojem přesvědčivého a přirozeného pohybu. Spojení klidové koncentrace všech sil vyjádřené napjatými svaly a klidným výrazem ve tváři, a dynamiky pohybu, která předpovídá brzké odhození disku. I toto lze sledovat na soše Diskobola. (Černá, 2007)

Tendenci klasického období je také zachycení ideálního typu mužské krásy. Polykleitos je považován za tvůrce ideálu atletické krásy. Věnuje se přípravným nebo klidovým fázím atleta rozdílně nežli Myrón, který upřednostňuje zachycení vrcholných okamžiků. Mladík nesoucí disk, Diskoforos⁵, a mladík nesoucí kopí, Doryforos⁶, nám toho mohou být důkazem. Nejvýznamnějším dílem je Doryforos, který je postaven v kontrapostu, kdy váha těla spočívá na jedné noze. „*Vybírá si postoj, kdy je levá noha vzadu a dotýká se země pouze špičkou, takže vlastně nekráčí ani nestojí, a přitom má rysy jak jdoucího, tak stojícího.*“ (Strong, 1970, s. 67) Mladík uzavírací si stužku, Diadúmen, je taktéž jeho dílem. Sochy Polykleita mají dokonale vyvážené proporce, jsou ladné a harmonické, vyjadřují fyzickou sílu, ale i vůli vítězit.

Lýsippos byl dalším autorem, který hledal ideál krásného těla. Lýsippovy sochy jsou štíhlejší, vyšší, mají menší hlavu a ve výrazu obličeje se odráží i psychika sportovce. Např. socha Apoxyomena⁷ zobrazuje atleta seškrabávajícího si z těla prach a olej po cvičení. (Černá, 2007)

Děl se sportovní tematikou v antickém Řecku je mnoho. I když umění je zde velmi ovlivněno sportem, nejsou to jen atleti, kteří jsou zobrazení s vysportovanými těly ale také bohové i bojovníci. Vlysy a sochy se sportovní tematikou se staly nedílnou součástí sportovišť a gymnasií. Gymnasia kromě významu pro sport byla významná i pro výtvarné umění. „*Byly totiž místem, kde umělci mohli nekonečné hodiny pozorovat a podle libosti studovat nahá lidská těla. Zachycovat je v klidu a především v mnohostranném pohybu. Tím gymnasia plnila i funkci výtvarných studií ateliérů.*“ (Olivová, 1979, s. 110)

⁴ Obrázek č. 4, viz přílohy.

⁵ Obrázek č. 5, viz přílohy.

⁶ Obrázek č. 6, viz přílohy.

⁷ Obrázek č. 7, viz přílohy.

3.2.3 Etruské a římské umění

Umění etruské kultury tvoří spojnici mezi řeckým a římským uměním. Nejčastějšími náměty Etrusků byly volnočasové aktivity, které plnili funkci zábavy a ke kterým patřil i sport. Sport měl jinou funkci než v Řecku. Kult těla zde neexistoval. Důkazem může být umění, které obličej ztvárňuje detailněji než tělo, které bývá částečně zahaleno oděvem. Sport byla vzrušující podívaná pro všechny vrstvy a měl spíše divácký charakter.

Tyto motivy často najdeme v hrobkách na nástěnných malbách. Jedná se o velmi barevné a živé zobrazení, na kterém je patrný vliv i krétského malířství. Např. malba dvou zápasníků v hrobce Augurů⁸. Takzvané hrobky olympijské patří k nejpozoruhodnějším. Výjevy v těchto hrobkách jsou výhradně věnovány sportovním výjevům. Jsou na nich zachyceny různé činnosti zápasníků při výkonu, ale i během odpočinku, živými a jasnými barvami. Zachyceni jsou i diváci, ženy mezi nimi. (Černá, 2007)

Sportovní tematika se objevuje v drobných plastikách, v reliéfu, užitém umění, například vyobrazenými figurami sportovců na víkách nádob.

Jak již bylo zmíněno, římské umění navázalo na řecké a etruské tradice. Od 2. století před naším letopočtem se Řím přizpůsobuje tradici helenismu. Dominantní složkou římské kultury se stala kultura řecká. Vznikaly zde kopie originálů řeckých soch, které byly ukradeny během rabování řeckých měst. (Černá, 2007)

Římské lázně neboli termy se rozvíjely po vzoru řeckých gymnasií z helenistické doby. Termy se staly nedílnou součástí života Římanů. Jejich úlohou bylo kulturní a společenské centrum. Bazény, koupelny s teplou, vlažnou a studenou vodou, místnosti pro masáže, parní lázně, dále cvičební haly, ale i čítárny, knihovny, kolonády, divadelní sály a parky byly součástí těchto obrovských komplexů. Výzdobu tvořily monumentální mozaiky z mramoru či malby. Ve 4. století našeho letopočtu bylo v Římě jedenáct velkých lázní. (Mráz, 1995, s. 55)

„Pro jízdní závody, koňské dostihy a jiné sportovní hry a artistické produkce, triumfální slavnosti a lidové veselice se stavěly cirkusy na půdorysu protáhlého obdélníku s jednou stranou půlkruhově uzavřenou.“ (Mráz, 1995, s. 55) Největším a nejslavnějším byl Circus Maximus, který pojal až 80 000 diváků.

⁸ Obrázek č. 8, viz přílohy.

Další velmi oblíbenou podívanou byly gladiátorské hry. Římané převzali tuto krvelačnou zábavu od Etrusků. Zápasy se zvířaty, gladiátorské hry, naumachie neboli námořní bitvy se konaly v amfiteátru. Základnou byla elipsovité aréna, kolem níž bylo stupňovité hlediště s řadami sedadel nad klenutými ochozy. Technická dokonalost arény umožnila přeměnu na vodní plochu. Největší amfiteátr Colosseum nechal, v 1. století n. l. postavit císař Vespasianus, a pojal až 50 000 diváků. Tématika gladiátorských her se objevuje na stěnách amfiteátrů a cirků a také v drobných soškách. Atleti a atletky, plavci a závody koňských spřežení sou častým námětem pro mozaiky. (Olivová, 1979)

Cirky a amfiteátry můžeme taktéž brát jako památku s pohybovou tematikou. Sice se jedná o architekturu, ale její určení bylo pro sportovní využití.

3.2.4 Od křesťanství k renesanci

Nové náboženství, křesťanství, přináší odmítnutí celé fyzické kultury. „*Proto se hříšné tělo nesmí obnažovat, ale musí se zahalovat. Co antika vydávala za krásu, má scholastika za ošklivost. Co antika odkrývala a vydávala vzduchu, vodě a slunci, to scholastika zakrývá nebo se snaží zakrýt v puchu, špíně a zášerí klášterů a kostelů. Kostel a kazatelna straší a děsí posledním soudem nemravné a hříšníky, kteří by si hleděli těla a nedbali spásy duše.*“ (Krátký, 1974, s. 125)

Světské náměty a některé ze sportovních témat postupně z oficiálního umění mizí. Koncem 5. století rozpadem Západořímské říše končí starověk a začíná středověk. V Evropě postupem času vznikají nové státní celky, které umožňují rozkvět nové kultury navazující na křesťanství. Hlavním zadavatelem, uměleckých děl, v období románského slohu byla církev. Náměty a obsah byly tedy podřízeny a diktovány církví a podmaněn pro propagaci náboženství. Toto období bylo pro tělesnou kulturu velice zpátečnické. Zákazem veškeré pohybové aktivity z důvodu odklonu od služby bohu, byl sport vyloučen z všeobecné kultury a sportovní tematika tak nemohla proniknout do výtvarného umění.

V období gotiky do umění pozvolna pronikají světské náměty. Převážně šlechta začala zadávat umělcům díla s rytířskou tematikou. Vznikají jezdecké sochy. S podobnou tematikou se můžeme setkat i na ilustracích v knihách. (Krátký, 1974, s. 126)

Renesance ve 13.- 14. století obnovuje ideál antiky a zaměřuje se opět na člověka. Znovu se znázorňuje nahé lidské tělo, které se studuje podle modelu. Umělci

renesance bývají universálními vzdělanci. Příkladem může být L. B. Alberti, který byl nejen všestranným umělcem, ale i vynikající sportovec a teoretik.

I přes znovu objevení kultu těla se náměty znázorňující fyzické aktivity spolu s atletickým typem nevyskytují. Tyto náměty zastoupily mytologické výjevy, které přibližují typ hrdiny. David, Hérakles, Merkur, Samson nebo Zeus byly nejčastějšími postavami. Jejich těla zachycena v různých situacích nám mohou připomínat sportovce při výkonu disciplíny. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

Součástí šlechtických sídel se stává výtvarné umění s nejčastější loveckou a herní tematikou. Vznikají také šlechtické salonky, které spojují šlechtice se stejnou zálibou a bývají vyhrazeny určité činnosti. Například taneční, herní či lovecký spolek. Výzdoba těchto spolků byla díly s podobnými aktivitami.

Např. výzdobu salonků na hradě ve Ferraře, nástěnné a stropní malby, které provedla rodina Fillipi v polovině 16. století. Náměty stropních maleb jsou hry s obručkami, míčové hry, koňské závody, hody kamenem nebo diskem a zápasy. V dalších dvou sálech hradu jsou od Bastianiho zachyceny antické hry, například nazí muži při zápasu a pankrationu nebo gladiátorské hry. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

Úcta k pozemskému životu se projevuje v podobě pořádání slavností, sportovních her a turnajů. Znovu objevené rytířské turnaje se staly oblíbenou zábavou panovníků i šlechticů. Oblibu pohybu dokazuje i výstavba míčovny a jízďáren. Míčovny měly podobu speciálních budov, sálů nebo nádvoří. Staví si je nejen šlechta, ale i měšťanstvo. Velká míčovna Pražského hradu je nejvýznamnější míčovnou u nás. Architektem je Bonifác Wohlmut a datována je do druhé poloviny 16. století. Vystavěna je v Královské zahradě. Budova je postavena v duchu Andrea Palladia a bohatě zdobena sgrafitem. (Černá, 2007)

3.2.5 Baroko a rokoko

„Výtvarné umění bylo ceněno jako účinný nástroj protireformační obrany katolicismu, bylo hýčkáno i vévodskými dvory a aristokracií jako prostředek sloužící stavovskému sebevědomí, rodové pýše i potřebě okázalosti.“ (Matějček, 1951, s. 371)

Umění baroka a více pak umění rokoka vneslo do kompozice napětí a dynamický pohyb. Vyostřené pohyby těla jakoby vyjadřovaly jakýsi vnitřní boj člověka. Hlavními tématy byly velkolepé náboženské, alegorické a mytologické výjevy, které oslavují křesťanské světce, božské postavy a představitele vládnoucí třídy. Proto

sportovní náměty v barokním umění téměř nenalezneme. Velmi oblíbeným sportem šlechty byl lov, vyobrazovaný jako mytologický výjev, podobající se spíše portrétu.

S nejčastějším zachycením sportu v barokním umění, se můžeme setkat v holandském malířství, např. výjevy zimních sportů, nejčastěji pak bruslení. Náměty zimních sportů najdeme v obrazech Raada de Hoge nebo Hendricka Avercampa. Jejich díla detailně zachycují hráče takzvaného kolfu, který byl předchůdcem dnešního golfu a hokeje. Sport je často spíše součástí krajinomalby. Díla E. van de Veldeho, Zimní krajina⁹ s bruslaři a Zábavy na ledě na městských hradbách nám to dokazují. (Černá, 2007)

Nedílnou součástí života šlechty této doby se stávají dvorské slavnosti pořádané na počest krále. V programu byly zařazeny i pohybové aktivity. Náměty děl s hrami a slavnostmi v přírodě se stávají častými v období rokoka. Hra na slepou bábu od Jeana-Honoré Fragonarda¹⁰ je dílem, kde se tato tematika objevuje. Dalším dílem je Královský karusel od Luise Pareta¹¹, zde zachycuje jezdeckou slavnost. (Černá, 2007)

Šlechta aby minimalizovala neúspěšný lov, stavěla arény určené k loveckým účelům. Lov se přeměnil ve hru, ve které se zvíř lovila v ohradách. Obliba těchto krvavých her velice rychle stoupala. Přetrvává tendence stavět budovy určené pro jízdu na koni, šerm a míčové hry. Zahrady, které měly obohatit pobyt venku, taktéž byly přizpůsobeny herním aktivitám.

V umění určenému francouzskému měšťanstvu se rovněž nahází sportovní tematika. Především je to zachycení míčových her. Například Dívka s opeřeným míčem od Jeana Baptisty Chadina¹². (Černá, 2007)

3.2.6 18. a 19. století, vznik moderního sportu

Klasicismus je směrem druhé poloviny 18. století a počátku 19. století. Hlavním představitelem tohoto slohu je Francie, kde pronikl do všech druhů a oblastí umění a přetvořil i životní styl. Klasicismus byl reakce na baroko a rokoko. „*Pevný společenský i kulturní řád francouzského královského dvora byl spojován s vládou rozumu: To, co je chaotické, odporuje řádu a jeví se jako nerozumné.*“ (Jůzl, 1996, s. 105)

⁹ Obrázek č. 9, viz přílohy.

¹⁰ Obrázek č. 10, viz přílohy.

¹¹ Obrázek č. 11, viz přílohy.

¹² Obrázek č. 12, viz přílohy.

Jedním z hlavních důvodů pro návrat k antice byly vykopávky v římských městech Herkulaneu a Pompejích. Architektura a sochařství měly konkrétní vzory na rozdíl od malířství, které spíše našlo vzor v antickém reliéfním sochařství. Kromě vykopávek měly velký vliv také teoretické spisy J. J. Winckelmannna. Zastával názory, že rozkvět krásy je podmíněn svobodou a demokratickým řízením, jaké bývalo v antických Athénách. Za pomoci řeckého sochařství vyzdvihl ideál harmonického klidu a umírněnosti. I když se klasicismus odkazuje na antické ideály, ve výtvarném umění mnoho děl se sportovní tematikou nenajdeme. Spíše se vyznačuje strnulostí a určitým klidem. Dravost a dramatickost se neslučovala s estetickým pojetím. (Černá, 2007)

V sochařství jsou nejčastější sochy z mramoru, a to nahých atletických postav. Provedení se vyznačuje dokonalostí technického provedení, klidem. Antonio Canova je vrcholným představitelem sochařství klasicismu. Jeho tvorba zahrnuje i sousoší dvou řeckých pěstních zápasníků Kreugase a Damoxena¹³. (Černá, 2007)

V malířství nalezneme sportovní náměty jako drezúru koní a ukázky jezdeckého umění v dílech, jejichž autorem je Cloude-Joseph Vernet.

S mnohem větším zastoupením sportovní tematiky se setkáme na tapisériích, tapetách, látkových přehozích či látkách s potisky. Zde se objevují výjevy z lovu, výlety, jízdy na koni, rekreační procházky nebo například první lety balónem. (Černá, 2007)

3.2.7 Romantismus

Romantismus vznikl jako reakce na rozumem a řádem ovlivněný klasicismus. I když se odkazoval k jiným dobovým názorům a zdrojům, kterým byl klasicismus protikladem, byl s ním souběžný. Romantismus protkaný vášní, nespoutaností, uvolněností a tvarovou bohatostí ovládl počátek 19. století. Zpočátku literaturu později i další druhy umění. Narůstající pozitivní vztah ke krásám přírody a samotné přírodě, na které klasicismus nedbal, podnítil veškeré pohybové a sportovní aktivity v přírodě.

Rozvoj cestovního ruchu po anglické průmyslové revoluci zapříčinil nárůst lidí, kteří nejezdí jen za krásou kulturních památek ale i za pobytem v přírodě. A proto období romantismu v Anglii můžeme označit jako kolébkou turismu a slovo tourist se objevuje také poprvé okolo roku 1800. Poznání nových světů, touha po prožití

¹³ Obrázek č. 13, viz přílohy.

dobrodružství a poznání neznámé přírody se staly důležitými podměty turistiky. (Černá, 2007)

Tendence být v něčem nebo někde první, dosáhnout maximálního výkonu se projevuje v uskutečňování různých výprav a prvovýstupů. Tento charakter je i jeden z rysů moderního sportu, který zde podobně jako turismus vznikl. Pro výpravy se zakládaly různé kluby, které na předpokládané výkony podnítily uzavírání sázek. Pravý moderní sport se do výtvarného umění ještě nedostává. Nejčastějším zobrazovaným sportem je kriket. (Černá, 2007)

Dalšími náměty s pohybovou činností se staly aristokratické sporty, tedy lov a jezdeckví. V anglickém malířství se na počátku 18. století díla s touto tematikou označují jako *sporting painting*. Za zakladatele *sporting painting* můžeme označit Johna Wootona a dalšími představiteli jako například George Stubbs nebo Benjamin Marshall. (Černá, 2007)

Sportovní náměty začaly také měnit techniku uměleckých děl. Častou se stává kolorovaná kresba a tzv. *sporting prints*, což je sportovní tisk, který převáděl originální olejomalbu do grafické techniky. Později zastávaly funkci jakési obrazové reportáže většinou z koňských dostihů. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

Jean Louis Théodore Géricault byl nejvýznamnějším představitelem a průkopníkem ve Francii. Už od mládí našel zálibu u koní a dostihů, proto se staly mnohokrát námětem jeho děl. Ve svém díle *Dostihy v Epsou*¹⁴ deformoval pohyb koní tak, že neodpovídal objektivní skutečnosti. Tato deformace navodila pocit určitého pohybu a dojmu překonávání překážky. Namaloval také cval koní v opačném směru a spojil dvě rozdílné fáze pohybu předních a zadních nohou. Tím to dosáhl iluze, že pohyb koní je přirozený a přesvědčivý. Géricaultův přítel Eugène Delacroix si také oblíbil náměty s koňmi. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

3.2.8 Realismus

„Za bojů mezi akademiky, hájícími tradici klasicismu, a mezi romantiky, otvírajícími umění nový obzor inspirační, počal si raziti ve Francii cestu realismus jako síla, která vnášela do zmatku nový řád.“ (Matějček, 1951, s. 493) Jako předešlé slohy nebo směry i realismus vzniká jako reakce na romantismus ve 40. letech 19. století. Subjektivní přístup ke společnosti romantismu má být nahrazen objektivním realismem.

¹⁴ Obrázek č. 14, viz přílohy.

Zaměřenost realistů na přítomnost se projevuje v malířství snahou podat bezprostřední výraz současného života společnosti a přírody. Umělci realismu stejně jako umělci romantismu obdivovali krásy přírody. Především to byly malíři takzvané barbizonské školy. (Černá, 2007)

Anglie v polovině 19. století se stává sportovně založenou společností, kde sport hraje významnou roli v životním stylu. Velkou roli v tom sehrála tehdejší školní tělesná výchova. Stále více se lidé začínají sportu věnovat aktivně, už se ho neúčastní jen pasivně jako diváci.

Estetický program realismu má velmi společného se sportem a to je jeden z důvodů, proč se v umění realismu objevuje mnohem více děl se sportovní tematikou. Nejvíce zastoupeným sportem v malířství je zápas. Obraz Gustava Courbeta Zápasníci¹⁵ zachytil dramatické zápolení dvou mužů ve statickém postavení v přírodní aréně. Dalšími častými náměty děl tohoto autora je například koupání nebo lovecké výjevy. (Černá, 2007)

Honoré Daumiér, autor, jenž též maluje zápasníky a vyznačuje se vysokým smyslem pro vyjádření pohybu. Jeho pozorovatelský talent, umění nadsázky a tvarové zkratky vede někdy až ke karikatuře. Tyto podněty vedly k obrazům s obrovskou výrazovou silou. Krom zápasu najdeme v autorově repertoáru také například turistiku, akrobatické produkce či koupání.

Švédský sochař Johan Peter Molin tvoří realistické sousoší Zápasníci¹⁶.

Oblíbené náměty byly také koňské dostihy, plavání, rugby, tenis, turistika nebo veslování.

Sporting prints dokumentuje počátky moderního sportu. Potřeba rychlého a přitom běžnému divákovi přístupného optického zachycení sportovních disciplín a výkonů vedla k masové tvorbě černobílých nebo barevných grafických listů, které zobrazovaly nejpřitažlivější sporty. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999) Ale i přes zdokonalení techniky zůstávají sporting prints spíše informativní hlediska. Jeho rozmach způsobil rostoucí počet článků a reportáží ze světa sportu.

¹⁵ Obrázek č. 15, viz přílohy.

¹⁶ Obrázek č. 16, viz přílohy.

3.2.9 Impresionismus

Založila ho skupina umělců kritizujících akademickou malbu, a to v druhé polovině 19. století ve Francii. Cílem impresionistů bylo zaznamenat okamžitý vizuální dojem ze skutečnosti, ze světla a barev. Hledali a učili se zachytit pomíjivé a jedinečné okamžiky, nejrychlejší pohyby, prchavé výrazy tváří, mihotání a proměny prchavého světla. Jednalo se o momenty, co se nikdy neopakují.

Ochotně přijímali fotografii, její životnost a okamžitost. Edward Muybridge byl fotograf, který zhotovil studii klusajícího koně, která impresionisty ovlivnila. (Kraussová, 1996)

Nejčastějšími náměty se pro ně staly záznamy trávení volného času francouzských občanů. Sportovní aktivity měly své místo také, a to především pro své momenty. Někdy ani tak nejde o zachycení sportu, ale právě dané chvíle atmosféry a pohybu. Často zobrazovanými jsou vodní aktivity. Fascinovala je hladina vody pro své odrazy a hrátky s barvami.

Nejznámějším umělcem, který se věnoval sportovní tematice, byl Edgar Degas. Hledání dokonalé fáze obrazu v rozměrech a barevnosti ve vztahu k liniím, se stalo jeho hlavní myšlenkou v tvorbě. Dlouhé hodiny pozoroval a studoval svět dostihů a tanečnic. „*První Degasovy obrazy koní a žokejů pocházejí z roku 1862 a od té doby se toto téma v jeho tvorbě neustále vracelo, poněvadž mu dávalo příležitost studovat pohyb a hru světla na dresech jezdců.*“ (Pijoan, 2000, s. 293) Studoval pohyb koní, jejich energii, každý záchvěv hřívy, každý sval v souladu barev a nálad. Zachycuje nejen momenty samotného závodu ale také i život okolo něho, jako scénky z činnosti žokejů. Příkladem děl ze světa dostihů může být *Závody gentlemanů*¹⁷, *Dostihy na venkově* a *Závodní koně před tribunou*.

Tanečnice baletu studoval ve foyeru baletní školy v Rue Le Peletier. Sledoval světelné proměny a stíny na jejich těle a oděvu, které se měnily s každou jejich pózou. „*O své omezené volbě motivů řekl: „Nazývají mě malířem tanečnic a nechápou, že tanečnice pro mě byla jen záminkou, abych mohl malovat krásné látky a zachytit pohyby.*“ (Kraussová, 1996, s. 72)

Postupné zhoršování zraku ho donutilo vyměnit malířskou činnost za sochařskou. Pod jeho rukama vznikají dynamické a fascinující sochy tanečnic a koní, na

¹⁷ Obrázek č. 17 s.....

kterých můžeme vycítit jejich každý napjatý sval. Nejznámější a jedinou vystavenou sochou je Čtrnáctileté tanečnice¹⁸.

Dalším autorem, který se inspiroval koňskými dostihy, byl Eduard Manet, a to v dílech Ženy na dostizích a Dostihy v Longchamp¹⁹. A dostihy také zachycuje Jean-Louis Forain a Max Liebermann. (Walther, 2003) Oblíbenost sportovní tematiky a rekreačních aktivit u vody nám dokazují ve svých dílech autoři jako Eduard Manet, Claude Monet, Eugene Boudin, Eduard Degas, Auguste Renoir, Walter Richard Sickert, Gustave Caillebott.

3.2.10 Postimpresionismus

V 80. letech 19. století, někteří malíři začínají studovat optiku a zajímat se o objevy fyziků v oboru barev. Důsledkem toho vznikl nový malířský směr pointilismus. Pointilisté pokrývali plátna tečkami, jednu vedle druhé a výsledný obraz byl znatelný až s odstupem kdy si oko slilo body v linie. Barevnost a náměty byla návazná na tvorbu impresionistů.

Hlavním představitelem a zakladatelem pointilismu je Georges Seurat. Své motivy hledal ve sváteční a bezstarostné atmosféře. Jeho postavy působí až dřevěnou strnulostí, i přestože zobrazuje trávení volného času a pohyb v přírodě.

Nejznámějším dílem je velké plátno Nedělní Odpoledne na Grande Jatte²⁰. V díle je zachycena sváteční rekreace, kde si v popředí hrají děti, odpočívají nebo procházejí občané Paříže. V pozadí pak nalezneme veslování plachtění a plavání. Před svou tvorbou svých obrazů si připravoval řadu barevných studií.

Seuratova tvorba nadchla Paula Signaca, který se jeho vlivem začal také vytvářet obrazy metodou pointilismu. Krom plachetnic zachycených na obraze Vjezd do marseillského přístavu si můžeme všimnout i veslování. Dalším dílem, kde jeho zájem patří plachtění, je Plachty bez větru.

Henri de Toulouse-Lautrec byl jeden z nejvýraznějších představitelů postimpresionismu. Ovlivnily ho díla autorů jako V. van Gogh, E. Degas a ElGreco. Můžeme o něm říci, že byl autor prvního uměleckého plakátu, Cyklistický peloton²¹. Svými plakáty patří mezi zakladatele moderní grafiky. Techniku, kterou používal,

¹⁸ Obrázek č. 18, viz přílohy.

¹⁹ Obrázek č. 19, viz přílohy.

²⁰ Obrázek č. 20, viz přílohy.

²¹ Obrázek č. 21, viz přílohy.

barevnou litografií, dovedl k technické dokonalosti. Touto technikou jsou také zhotoveny i díla z prostředí dostihů, a to Žokej v cíli a Žokejové v Longchamp²². Toulouse-Lautrec byl zdatným kreslířem. Měkká tvarová linie v jeho rychlých zkratkách pohybu, pro něj byla příznačná. Vyvážená barevnost a dokonalá kresebnost dělají jeho díla fascinujícími. Své obrazy maloval vsedě, tím vznikl jiný a přitom zvláštní úhel pohledu, který ještě umocnil expresivní dojem jeho kreseb. Často používá pastel, a techniku kresby a olejomalby. (www.toulouselautrec.free.fr)

3.2.11 Secese

Nový výtvarný styl secese, který se objevuje na přelomu 19. a 20. století, zasáhne do všech oblastí umění. Hlavním a charakteristickým znakem stylu je ornament, který se inspirovuje přírodou ale i krétským uměním, dalšími znaky je plošnost, stylizace a ornamentálnost.

Sportovní tematiku v secesi najdeme například v plakátech Alfonse Muchy. Plakáty byly věnovány České obci sokolské. Většina jeho děl nosí motiv ženských postav. Vyznačují se plošností, lineárností, symetrickou výstavbou díla a splývavým slohem, v pozadí je orámováno nebo silně ornamentální. Jedno z nejdůležitějších děl kolem roku 1910 je část návrhu plakátu pro VI. Všesokolský slet České obce sokolské. *„Návrh byl vytvořen roku 1911 a proveden tiskem pro událost roku 1912. Návrh je pojat charakteristickým rysem Muchovi práce kolem roku 1910. Vyobrazení tvoří dvě postavy, v popředí dívka s konkrétními symboly (Znakem Prahy v levé ruce a šesti věnci představujícími šest sokolských sletů v pravé ruce) je pojata věcněji, zatímco postava v pozadí představuje obecnější symbolický zjev slovanské bohyně, která symbolizuje sokolské hnutí a slovanstvo.“* (<http://www.artmagazin.eu>) Tento návrh byl podkladem pro tisk. Realizace tiskem ztrácí na jemnosti samotného návrhu, je více schematická.

Obraz Cyklistka²³ od dalšího secesního autora Ramona Casase, byl obrazem, o kterém se hodně diskutovalo. Zobrazil totiž ženu sportovkyni. Casas byl silně ovlivněn Lautrecovým uměním, a vynikal stejně jako pohotovými kresbami. (Pijoan, 2000)

²² Obrázek č. 22, viz přílohy.

²³ Obrázek č. 23, viz přílohy.

3.3 Moderní výtvarné slohy

Sport se stává od počátku 20. století součástí životního stylu. Získal mnoho příznivců a olympijské hry dostali své místo v životech lidí. Začínají přicházet na scénu i nové sporty. Příkladem nám můžou být závody cyklistů, které začínají vytlačovat dostihy, následně automobilů a motocyklistů. Oblíbenými jsou také závody běžců, zápasy boxerů či kolektivní sporty. Pozornost si tedy získaly rychlostní a silové sporty.

Tyto sporty pronikly masivně i do výtvarného umění. Snahou moderních výtvarných směrů první poloviny 20. století je zachytit podstatu těchto sportů. Mnohokrát nevyobrazují sportovce jako takového, ale snaží se vystihnout dynamiku, pohyb, energii, výraz, vzájemné vztahy, akci nebo napětí.

3.3.1 Naivní umění

Zosobněním naivního umění je umělec Henri Rousseau. Žádný malíř 20. století nevystihuje tento směr takovou měrou jako on. Obraz od tohoto autora *Hráči s míčem*²⁴, nese všechny základní rysy naivního umění. Vystihuje radosti, amatérských hráčů hrajících míčovou hru. Nese rysy laického pohledu na hru a působí poeticky.

Dalším dílem se sportovním námětem je *Jarmareční atlet*²⁵, jehož autorem je další malíř této doby Camille Bombois. Dominantou obrazu je těžkoatletický sportovec zvedající nad hlavu mohutnou činku. V pozadí stojí ohromený dav pozorující jeho výkon. „*V tomto obraze poznáváme Bomboise jako malíře kladoucího důraz na epický popis výjevu ze života a na evokaci okolního prostředí. Obraz dokládá však i Bomboisovu nespornou snahu o vyváženou kompozici, přiléhavou barevnost a správnou perspektivu.*“ (Pijoan, 2000, s. 175)

3.3.2 Fauvismus

Směr se formoval již od konce 80. let 19. století, ale naplno se rozvinul až v letech 1905 – 1907. Směr se formoval již od konce 80. let 19. století, ale naplno se rozvinul až v letech 1905 – 1907.

Představitelé fauvismu si zachovali značnou samostatnost. Jejich společným znakem je tvorba se čistými barvami, konstruování obrazového prostoru bez modelace a stínování a jednoduchou zkratkou.

²⁴ Obrázek č. 24, viz přílohy.

²⁵ Obrázek č. 25, viz přílohy.

Prvním, kdo objevil paletu zářivých barev, byl Henri Matisse. O své tvorbě Matisse prohlásil: „*Výraz pro mě nespočívá ve vášni, která se odrazí ve tváři nebo v prudkém pohybu. Prostor, který zaujímají těla, prázdné partie kolem nich, proporce, to vše je součástí výrazu.*“ (Leinz, 1996, s. 14) Obrazy jako, Hra s koulemi²⁶, Bazén a koláž Černý boxer. V jeho díle nejde tak o zachycení sportovní aktivity, jako o znázornění výrazu ve vyvážené kompozici celého obrazu.

Raoul Dufy tvoří neobyčejně rytmickou kresbu se svěžím koloritem. Zprvu se mu staly častým námětem výjevy z koňských dostihů, které později vystřídaly četné obrazy plachtění na moři a regat. Boxerské zápasy se zase objevují v některých dílech Keese van Dongena. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

3.3.3 Expresionismus

Tato umělecká tendence zdůrazňuje psychické momenty tvorby. Díla vyjadřují vnitřní pocity tvůrce a projevuje se bezprostředností. Zájmem bylo o citové vztahy a projevy člověka v každodenním životě. Do expresionismu řadíme díla různého slohového zaměření. Největšího rozmachu dosáhl v letech 1905- 1920 v Německu. Ernst Ludwig Kirchner prohlásil: „*Patří k nám každý, kdo dokáže bezprostředně a nefalšovaně vyjádřit to, co ho nutí k tvorbě.*“ (Vávra, 2001, s. 27)

Znaky expresionismu je tvorba v syté, čisté až agresivní barevnosti, kterou vyjadřují duševní stavy, pocity a dojmy. Umělci deformují tvary a tvoří tvarové zkratky a nadsázky.

Nejvíce sportovních námětů se objevuje právě v německém expresionismu. Max Beckmann v díle Bruslaři a zejména pak Hráči rugby maluje robustně pojaté postavy. Ve svých dílech se zaměřil na vyjádření pudů a sil člověka. Obraz Hráči rugby namaloval jako dynamickou scénu pěti vzájemně propletených postav, která podle něj vyjadřuje podstatu tohoto sportu. Jemnou barevnost a rytmický řád vnáší do svých sportovních děl Ernst Ludwig Kirchner, který maluje Bruslaře, Běžce na lyžích a Hokejisty²⁷. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999)

Sportovní námět můžeme vcítit i v díle Maxe Pechsteina, Dívka v černo-žlutém trikotu (1909), kde oděv dívky napovídá, že se jedná o obraz s tímto námětem, přestože se zrovna žádné aktivitě nevěnuje.

²⁶ Obrázek č. 26, viz přílohy.

²⁷ Obrázek č. 27, viz přílohy.

3.3.4 Kubismus

Kubismus je považován za nejrevolučnější směr malířství 20. století. Odlišuje se svým způsobem ztvárnění reality. Umělci nemalují věci, jak se jeví jejich smyslu, ale tak, jak co o nich ví. Místo zobrazení trojrozměrných předmětů, které vidíme ve skutečnosti z jednoho úhlu, je kubisté odhalují z různých úhlů najednou v dvojrozměrném zobrazení. Kubismus tvary zjednodušoval, rozkládal a sestavoval v nový celek, čímž zrušil iluzivní obrazový prostor. Kubistická barevnost se neváže k realitě a především tlumená.

U nejznámějšího představitele kubismu, Pabla Picassa, nalezneme několik děl se sportovním námětem. Je to obraz Černý boxer²⁸ a býčí zápasy v několika kvašových malbách a kresbách. Další dílo kubistického malíře El Lisického, litografie Sportovci, v níž jsou figury vytvořeny z geometrických tvarů, kde vynikají tři černé koule.

Robert Delaunay maloval sportovně zaměřené obrazy jako Mužstvo z Cardiffu, Běžci²⁹, jejichž dresy jsou vyobrazeny živou barvou a díla zobrazující fotbalisty - například Kopaná.

Rugby v pojetí kubistické malby se objevuje v dílech autorů Andrého Lhoteho a Andrého Fougerona. Toto téma umožňuje vyjádřit vzájemné střetávání hráčů a dynamičnost hry.

Oblíbenost cyklistických námětů nasvědčují díla jako Velocipedisté a Závody na kolech³⁰ od Lyonela Feiningera a v dílech Fernanda Légera Krásné družstvo, jenž představuje cyklistický tým, a obraz Matka s dítětem, kde zachycuje matku v cyklistickém dresu s dítětem. Dalším dílem s cyklistickou tematikou Fernanda Légera je malba Chvilé oddechu³¹, která je považována za jeho vrcholné dílo. „*Dokázal objevit ve všední realitě krásu vzdálenou jakékoliv idealizace. Jeho snaha vytvořit lidový výtvarný jazyk srozumitelný všem a jeho zájem o sociální aspekt mechanizace, mu vynesly pojmenování primitiv moderní doby*“. (Pijoan, 2000, s. 160)

²⁸ Obrázek č. 28, viz přílohy.

²⁹ Obrázek č. 29, viz přílohy.

³⁰ Obrázek č. 30, viz přílohy.

³¹ Obrázek č. 31, viz přílohy.

Josef Čapek je zastupitel českého kubismu, jenž vytváří mužskou postavu v díle Sportovec³². Je také autorem ilustrací z fotbalového prostředí pro knihu E. Basse Klapzubova jedenáctka.

V sochařství se sportovní tematikou je kubismus zastoupen Alexandrem Archipenkem a jeho Boxeři³³, dále Jacques Lipchitz s dílem Skok a Raymond Duchamp-Villon se sochou Atlety.

3.3.5 Futurismus

Futurismus vyhlášoval a zdůrazňoval novou krásu a zavrhoval všechny své předchůdce. Za nejzajímavější a nejkrásnější byl považován moderní svět a jeho pohyb, rychlost, rytmus, síla a krása nových strojů. Pro svou oblibu k pohybu měl také velmi blízko ke sportovní tematice. Ve vyobrazení pohybu se snaží zachytit jak pohybující se objekt, tak i jeho vliv na prostředí a aby byla skutečnost vyjádřena v ucelenosti.

Jeden z hlavních představitelů futurismu je Umberto Boccioni, který je autorem i několika děl zachycujících pohyb i sportovní tematikou. Jeho tvorba se vyznačuje promyšleností a vyjádřením dynamiky v pohybu. Vyjádření pohybu dosahuje tak, že nepodstatné části těla abstrahuje a dynamicky a rytmicky uspořádává tvary do vzájemného propojení tak, aby vznikl dynamický celek. „*Vystupňované dynamické kvality dosáhl Boccioni v obraze Dynamika hráče fotbalu*³⁴ (1913), kde se linie, křivky a fragmenty tvarů slévají v rotující jednotu. Tento motiv, kterému předcházelo mnoho předběžných studií, rozpracoval Boccioni na základě prvotního realistického zobrazení až k plasticko-abstraktnímu jádru.“ (Leinz, 1996, s. 74) Dynamiku pohybu také zobrazuje v obrazech Dynamismus lidského těla a Dynamismus cyklisty a v sochařském díle Jednotné formy kontinuity v prostoru čili svalový dynamismus.

Dalším umělcem, kdo se snaží postihnout dynamiku pohybu, je Carlo Carra. Dílo Plavkyně³⁵, kde je pohyb zvýrazněn zvířenou vodou a dílo Boxer, kde znázornění pohybu dává tušit směr úderu.

Techniku fotografie používá a zachycuje jednotlivé fáze pohybu Anton Giulio Bragaglio. Hráč baseballu a Hráč golfu znázorňují rozložený pohyb sportovců.

³² Obrázek č. 32, viz přílohy.

³³ Obrázek č. 33, viz přílohy.

³⁴ Obrázek č. 34, viz přílohy.

³⁵ Obrázek č. 35, viz přílohy.

3.3.6 Surrealismus

Vznikl ve 20. století ve Francii a podstatou směru bylo odkrýt svět snů a podvědomí. Surrealismus se zrodil ve 20. letech ve Francii. Tento směr odkrývá svět snů a podvědomí. Surrealisté nedůvěřují v rozumové hodnoty a rozumový přístup k životu. Znakem, který spojuje surrealistická díla, je bezprostřednost a spontánnost.

Ačkoli sportovní témata v surrealismu nejsou příliš častá a ani k němu moc nepatří, tak i přesto zde některé jejich stránky najdeme, například v díle Salvadora Dalího *Hrůzy sportu*³⁶, kde zobrazuje hráče rugby, který zraňuje soupeře dýkou. Jedná se o vizi bezohledné touhy po sportovním vítězství za každou cenu. (www.soa-olympic.sk)

Obraz *Býčí zápasy* Joana Miróa je dalším vyobrazením sportu v tomto duchu.

Téma sportu se objevuje i v sochařství, například v plastice *Býčích zápasů* od G. G. Richierova. (Pijon, 2000)

3.3.7 Abstraktní umění

Tento výtvarný směr vznikl v Rusku a jeho znakem je, že rozkládá předměty do jednotlivých prvků. V jeho pojetí malovala Natalie Gončarovová svého *Cyklistu*³⁷.

Jacques Villon maloval obrazy *Dostihového koně* a *Boxery*, v nichž klade důraz na barevnou kompozici.

Autorem pláten ze sportovního prostředí jako *Maratón* a *Hráči fotbalu v Parku prince*³⁸ je Nicolas de Staël. Jeho tvorba se vyznačuje určitým geometrickým řádem a intenzivní barevností. (Leinz, 1996)

Barevně hýřivou kompozici také maluje Édouardo Pignon v obraze *Pestří potápěči*.

3.3.8 Realismus umělců 20. století

Od počátku 20. století a zvláště pak po konci první světové války se sport stává široce oblíbenou zábavou. Rozsáhlé zastoupení má ve formě pasivní, divácké, ale zvyšuje se povědomí i v základním vzdělání. Pronikání sportu do běžného života lidí

³⁶ Obrázek č. 36, viz přílohy.

³⁷ Obrázek č. 37, viz přílohy.

³⁸ Obrázek č. 38, viz přílohy.

dává podnět k budování stadionů a sportovišť a tím přivádí ke sportu jeho fanoušky. Rodí se nový fenomén doby, kdy se ve sportovcích rodí hrdinové a vzory.

Tento fakt se promítnul i do výtvarné tvorby. Výtvarníci a umělci se snažili zachytit pravdivý portrét sportovce s jeho osobitou identitou. Zachycování byli sportovci těch nejoblíbenějších disciplín. K nejčastěji zobrazovaným sportovcům patří boxeři, kteří se objevují v dílech několika umělců. Příkladem je německá sochařka Renée Sintenisová vytváří několik portrétů boxera Schmellinga³⁹. Dalším jejím dílem je plastika Fotbalisty, za kterou o rok později na olympijských hrách získala třetí cenu, a plastiku Hráče póla⁴⁰.

Náměty boxerů zachycoval i Francouz André Dunoyer de Segonzac. V jeho tvorbě převládá kresba a grafika. Věnoval se i námětům jako jsou hry, rekreační aktivity a vodní sporty. Za svá díla, věnovaná sportovním námětům, obdržel roku 1968 cenu Piera de Coubertina.

Z italského neorealismu pochází skulptura Boxer od Marina Mariniho. Dalším jeho dílem je Zápasníka v ringu, který tvořil v duchu řeckého a etruského umění a poté několik jezdců na koni.

Někteří umělci usilují o co nejvěrnější zachycení skutečnosti, blížíci se až k naturalistickým kopiím. Tento druh realismu představuje tzv. hyperrealismus. Umělci hyperrealismu nemalují podle skutečnosti, ale podle fotografie. Díla tvořena touto metodou jsou jen těžko rozeznatelná od fotografií, například jako v díle Bruslař od Alexe Colvillea.

Dalším umělcem z realismu byl Duane Hanson a jeho prostorová kompozice nazvaná Fotbalisté⁴¹. Jedná se o tři sádrové postavy hráčů amerického fotbalu s výstrojí v akci a v životní velikosti.

Děl realistického pojetí se sportovními náměty bylo ve 20. století vytvořeno mnoho. Ne malou část tvořila i díla socialistického realismu. Důvodem bylo, že téma sportu a hrdiny dávalo možnost vytvořit sportovce jako socialistického hrdinu v duchu komunismu a ideologie socialismu. Obrazy měly znázorňovat tyto hrdiny optimisticky, měly vzbuzovat hrdost lidí na minulost ruského národa a sdílet budovatelské nadšení.

³⁹ Obrázek č. 39, viz přílohy.

⁴⁰ Obrázek č. 40, viz přílohy.

⁴¹ Obrázek č. 41, viz přílohy.

Umělci zachycují nejen jednotlivé sportovní výkony a sportovce, nýbrž i přípravu na ně. Prostor též dostávají i dosud nezobrazované disciplíny.

Sportovní tematiku lze nalézt v české realistické tvorbě. Miloš Jiránek tvořil na přelomu 19. a 20. století. K jeho vrcholným dílům se řadí obrazy s názvy *Sprchy v pražském Sokole* a *Muži v pražském Sokole*⁴². Gymnasté na těchto obrazech představují sportovce v přirozeném prostředí. Dalším jeho obrazem je dílo z fotbalového okolí, které nebylo dokončeno. Autor maloval v plenéru a zaměřil se na fotbalisty SK Slavia Praha. (www.cmvu.cz)

Jemná impresionistická modelace je patrná v díle sportovních plaket *Diskobolos*, *Fotbalista* a *Skokan* od Otakara Španiela.

Mnoho děl se sportovními náměty vytvořil Kamil Lhoták. Byl malířem, grafikem a ilustrátorem. Jeho hlavním zdrojem inspirace mu byla technika a civilizace z přelomu a počátku 20. století. Především to byla průkopnická doba letectví, vlakové dopravy a v neposlední řadě automobilismu. (www.artbohemia.cz) Tvorba tohoto autora zahrnuje sportovní náměty jako, balóny, vzducholodi, starodávne bicykly, staré automobily a motocykly, závodiště, letadla či parníky. Příkladem mohou být obrazy *Ze života balónu*, *Stará Toure de France*, *Na dráze*, *Vysoké kolo*, *Závodní motocykly*, *Tenis*, *Pólo na koních* či litografii *Závodiště*⁴³.

Sportovní náměty také zachycuje ve svém díle i Milan Med. V jeho tvorbě dominují obrazy tanečnic a gymnastek, příkladem jsou obrazy *Gymnastka*⁴⁴, *Odpočívající gymnastka*. Tanečnice zachycuje v různých situacích jak v jejich vrcholných chvílích, tak i při odpočinku.

Sochařem, který se zaměřil svou tvorbou na sportovní náměty, byl Zdeněk Němeček. Je autorem soch jak malých, tak v životní velikosti, které jsou nejčastěji umístěny v areálech sportovních hal například *Hokejový brankář*, *Basketbalista*⁴⁵, *Gymnasta*. Na objednávku pro olympijské hry v Mexiku vytvořil *Brankáře*, do Tallinu *Olympijský strom vítězství*, do Mnichova sochu *Zvítězím* a do Sarajeva *Lyžaře*. (Kössl, Waic, Štumbauer 1999) Je i autorem vítězných trofejí a portrétistou některých sportovců.

⁴² Obrázek č. 42, viz přílohy

⁴³ Obrázek č. 43, viz přílohy

⁴⁴ Obrázek č. 44, viz přílohy

⁴⁵ Obrázek č. 45, viz přílohy

3.3.9 Pop art

Richard Hamilton vytvořil koláž s lehkým náznakem kultu tělesné krásy s názvem Čím to jen je, že je náš dnešní domov tak odlišný, tak hezký?⁴⁶, ve které se věnuje manipulovanému obrazu skutečnosti, jak ho podávají masmédia. Mimo jiné je zde zachycen svalovec, který právě představuje kult tělesné krásy.

Dalším výtvar pop artu se sportovním námětem je obraz Dva mladíci v bazénu⁴⁷ a jeho autorem je David Hockney.

3.3.10 Koncept

Projekt nazvaný Art Grand Slam⁴⁸ je výsledkem tvořivé spolupráce dvou osobností odlišných oblastí sportu a umění. Tenistka Martina Navrátilová vytvořila asi stovku obrazů ve spolupráci se slovenským umělcem Jurajem Králikem. Tato spolupráce začala v roce 2000, kdy přišel Juraj Králik za tenistkou s tím, že má zvláštní ideu spojit tenis s výtvarným uměním. (www.lidovsky.cz)

Obrazy vznikaly přímo na kurtech grandslamových turnajů v Melbourne, Paříži a Londýně, New Yorku, ale i v Řevnicích u Prahy a na Floridě. Díla jsou realizovaná v různých materiálech a formátech, které kombinují část tenisových kurtů se zásahy různých stop tenisových míčků, které namočené v barvě ale i nenamočené tenistka odpalovala. Několik obrazů je pokryto antukou, jiné zase napodobují travnatý povrch. Jsou monochromatické i pestrobarevné, na některých jsou otisky míčků patrné a jinde zase dynamicky rozmazané. (www.senio.cz)

Oba v tomto projektu zastupují specifické role, založené na rozdílných osobitých výkonech. Králik je tvůrcem koncepce, scénáristou, režisérem a kromě toho plní i funkci producenta a manažera. Art Grand Slam se tak zařadilo do řad osobních uměleckých výpovědí, ve kterých autoři interpretují téma sportu se smyslem pro rozmanitost vizuálních jazyků a pluralitu názorů.

Současným známým jménem, umělce zajímajících se o zachycení sportu je fotograf Dan Vojtěch. Projekty, které se sportovci podniká, jsou originálním pojetím samotného sportu nebo transformace prostředí v jakém se odehrává. Příkladem originálního pojetí sportu i prostředí je projekt The Dark Night Story⁴⁹, kdy fotil

⁴⁶ Obrázek č. 46, viz přílohy.

⁴⁷ Obrázek č. 47, viz přílohy.

⁴⁸ Obrázek č. 48, viz přílohy.

⁴⁹ Obrázek č. 49, viz přílohy.

sekvence fotek 3D figurek wakeskaterky Zuzany Vráblové a prostředí, i samotná sportovkyně je pouze miniaturní model.

Dalším projektem, kdy přenesl sport do netradičních prostor, je Vávra Hradilek v černé vodě⁵⁰. Dan vytvořil sérii fotek v ateliéru s kajakářem, který visel ve vzduchu a byl poléván vodou.

A projektem, kdy transformoval běžné prostředí daného sportu, bylo focení se skaterem Maximem Habancem ve skateparku. Projekt nese název Skate The Line⁵¹. Prvním nepřírozeným prvkem v prostředí byla tma a druhým bylo polepení překážek reflexní páskou, která při focení odráží blesk fotoaparátu. (www.redbull.cz)

⁵⁰ Obrázek č. 50 viz přílohy

⁵¹ Obrázek č. 51 viz přílohy

4. Výtvarné umění ve sportu

Pod tímto spojením si lze představit estetické prvky v činnostech i materiální prostředky. Estetické prvky jsou obsaženy v každém pohybovém uzlu a jsou více či méně patrné u jedinců či sportů s danými předpoklady. V materiálních prostředcích se můžeme bavit o fotografiích, videozáznamech, reklamách, filmech, ale také o designech míčů, sportovního oblečení, náradí a náčiní, dresů, trikotů a tak dále. Nejvíce opomíjeným projevem je design a funkčnost sportovišť a stadiónů, a to i ve školních prostorách.

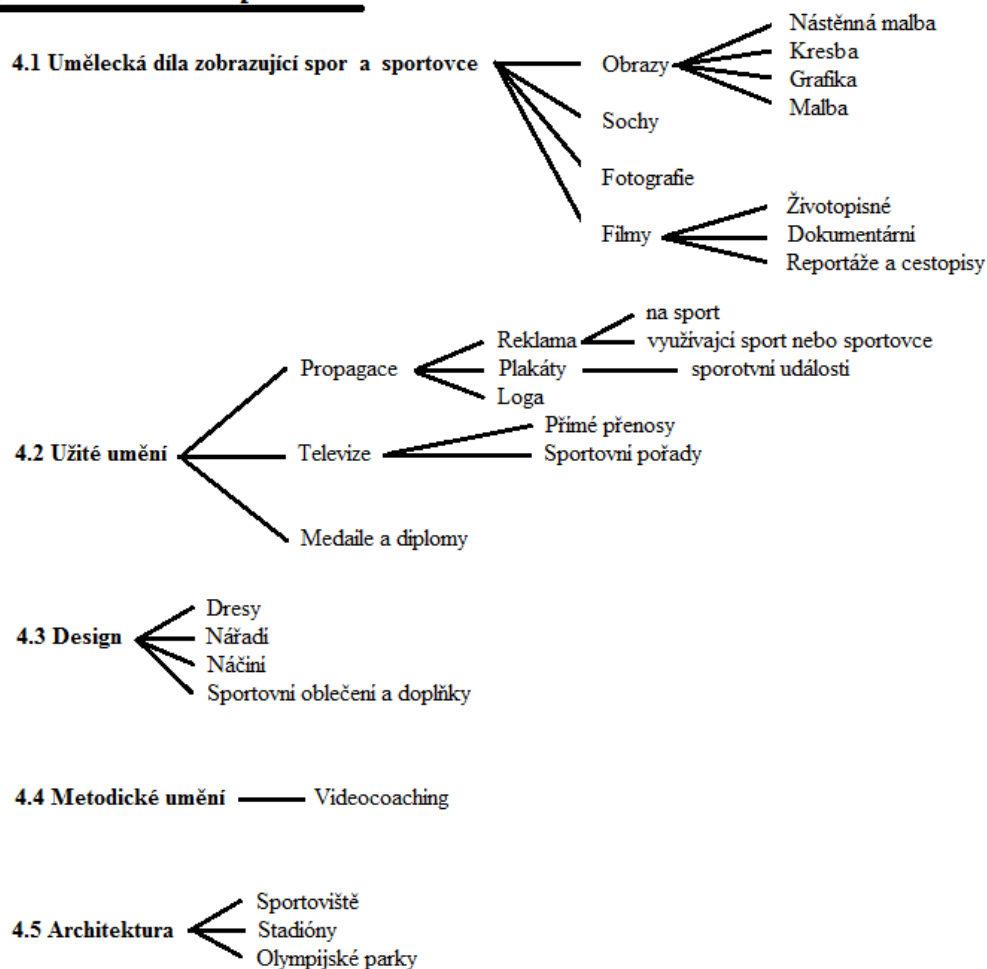
Tanec, balet, gymnastika, ladnost pohybů v technice atletiky, bojové sporty a v podstatě jakákoliv pohybová činnost konaná ve správné technice nebo úrovni lze být považována za umění. Mnoho sportovců, ale i týmů může mít před svým zápasem určitý rituál, ať už je to tanec pro zastrašení soupeře nebo zpěv nebo osobité druhy meditací pro koncentraci sil a soustředěnost.

Za všeobecně považované umění ale zároveň i sport je většina druhů tanců. Zde dochází k maximálnímu prolnutí vážnosti, tvrdosti ale i jemnosti a náročnosti do estetického a fyzicky náročného celku. Většina tanečních sportů používá hudební doprovod jako například prostná v ženské sportovní gymnastice, v moderní gymnastice, klasických tancích, latinskoamerických tancích, ale také v synchronizovaném plavání.

Bez hudebního doprovodu to bývají motivační a zastrašovací tance se zpěvy před zahájením utkání v ragby.

V této kapitole se pokusím o shrnutí a kategorizaci různých forem výtvarného umění.

Výtvarné umění ve sportu

Obrázek 52- Schéma rozdělení výtvarných forem ve sportu (viz použité prameny, Jakub Svoboda)

4.1 Umělecká díla zobrazující spor a sportovce

Tento druh projevu umění jsem z větší části popisoval v předcházející kapitole tři. Odvětví mnou zařazená do tohoto druhu jsou vytvořena převážně pro estetický nebo duchovní účel. Například obraz nás ve své podstatě nic nenaučí, ale můžeme obdivovat talent a snahu autora daného díla.

Malou výjimkou jsou filmy. V tomto odvětví lze mluvit i o naučných formách filmu, jako jsou dokumenty, cestopisy, životopisné či reportážní filmy. V tomto ohledu nám filmy ač jsem je zařadil do této kategorie mnohou přiblížit mnoho sportovních událostí problematik ale i samotných výpovědí sportovních legend.

4.2 Užité umění

Užité umění můžeme definovat jako designy všedních předmětů využívaných k běžným potřebám. Vybral jsem kategorie, které jsou sportem nejčastěji využívány a rozdělil jsem je do skupin. První skupinu jsem pojmenoval Propagace kde zahrnuji reklamu ať už televizní nebo materiální, reprezentační loga, plakáty a sportovní akce. Dále jsem do tohoto druhu zahrnul skupinu Televize ve které se vysílají jak přímé přenosy ale také pořady o sportu. Další skupinou jsou Medaile a diplomy. Sice tato skupina by mohla spadat do uměleckých děl ale v dnešní době strojové výroby a všedních designech jsem je zařadil do užitého umění.

Propagace:

Reklama, tuto kategorii můžeme rozdělit ještě na dva poddruhy a to reklamu na sport (sportovní areál, sportovní událost) nebo reklamu využívajících sportovců nebo sportu. Reklamu na určitý produkt s využitím sportu nebo známých tváří sportovců vidíme v televizorech nebo na internetu každý den.

Design plakátů je také velkým měřítkem samotné akce, kterou propaguje. Plakáty mohou lákat amatérské sportovce na zdolání konkrétního závodu nebo nás mohou zvát na sportovní utkání jako diváky.

Propagační loga sportovních klubů asociací či federací bývají také poměrně častým propagačním trendem těchto sdružení. Tvary či nápisy mají většinou popsat nebo napodobovat daný sport. Jejich využití je krom reklamních předmětů také prezentace klubu v žebříčku úspěchu a prestiže.

Televizních pořadů se sportovní tematikou je mnoho a zahrnují velkou část sportovních odvětví i disciplín. Pořady nás informují o aktuálním dění v daném sportu ale přibližuje a snaží se získat si nové zájemce si daný sport vyzkoušet. Přímé přenosy jsou velmi populárním druhem diváctví nebo fanouškovství. Živé vysílání nám umožňují sledovat sportovní utkání nebo závody s improvizovanými komentátorskými doprovody, s odezvou několika málo minut a dokáže nám vytvořit podobnou atmosféru jako na samotném stadionu nebo závodišti.

Medaile a diplomy jsou nezbytnou součástí snad každého sportovního utkání. Design medailí díky strojní výrobě se velmi omezil a originální kusy bývají na výjimečných událostech, jako jsou například olympijské hry nebo mistrovství světa.

Diplomy jsou obdobnou poctou jako medaile někdy bývají udělovány s medailí někdy jen samotné. Design diplomů je vizitkou akce i samotných organizátorů.

4.3 Design

Tato skupina je mnou rozdělena do čtyř poddruhů a to dresy, náradí, náčiní a oblečení a doplňky.

Design dresů je silně ovlivněn druhem sportu, na který je dres určen a pak samozřejmě klubem či značkou. Střih dresu je nejdůležitějším faktorem aby sportovce neomezoval v pohybu.

Podmínky pro design náradí je hlavně bezpečnost sice je tím to podmětem velice limitována v dnešní době moderních technologií a nových materiálů umožňují designérům upouštět uzdy kreativním nápadům.

Náčiní je podobně limitováno bezpečností jako náradí a platí zde stejné podmínky.

Design oblečení a doplňků je ovlivněno podobně jako design dresů. Jejich funkčnost a kvalita by neměla bránit sportovci v pohybu. A jejich design záleží čistě na značce či klubu a samozřejmě výrobci.

4.4 Metodické umění

Umění a konkrétně to výtvarné lze využít i jako metodickou pomůcku v podstatě v jakémkoli sportovním odvětví. Za metodické výtvarné formy považujeme fotografie, videa, filmy a kresby. Malované nebo kreslené obrazy z historie lze do této kategorie také zařadit ale jejich účinnost je neúplná. Dnešní dobu ovládly učebnice s obrázkovými doprovody a tzv. videocoaching.

Videocoaching je jednou z nejúčinnějších metod při učení nových pohybových návyků ve sportu. Výhodou je, že lze zastavovat a rozebírat fázi po fázi v pohybu a poukazovat na chybné nebo naopak na správné provedení. Jako materiál k videocoachingu lze použít i sportovní film či krátká promo videa různých sportovců či značek. Tato videa jsou většinou dělána pro oko diváka ve své podstatě i jako reklama. Sportovci v nich předvádí své nejlepší kousky a většinou zachycené kvalitním vybavením a kameramanem takže lze si jednotlivé triky nebo pohyby dobře okoukat.

4.5 Architektura

Architektura je určitým druhem výtvarného umění také. Z pohledu designu, konstrukce a zapojení do panoramat měst, upravuje vizuální vzhled prostředí a většinou bývá každá stavba originálním a osobitým projevem architekta. Stadióny jsou stavěny pro davy diváků stejně jako v antickém Římě cirky. V antickém Řecku to byly komplexy gymnázií a tyto druhy stavem se jen upravovaly a specifikovaly ale jejich účel zůstal stejný. Moderní architektura sportovišť a stadiónů disponuje moderními materiály vybavením a překvapivými půdorysy a tvary.

Sportoviště mají původ v antickém Řecku a to konkrétně v Gymnáziích, které byly vybaveny ovály ale i studovnami a lázněmi. Dnešní podoba sportovišť je podobná a bývá součástí komplexu škol nebo tělocvičen.

Cirky a kolosea jsou předchůdci dnešních stadiónů. Vzhled a konstrukce dnešních stadiónů je limitována pouze používanými materiály ale od dob antiky do dnes jich přibýlo poměrně mnoho.

Závěr

Má bakalářská práce přiblížila umělecké slohy a směry historie, jak se v daných obdobích projevoval a zobrazoval sport a pohybové aktivity. Každý ze směrů měl své osobité pojetí a vztah k pohybovým aktivitám. Ač se zdají některé směry ke sportu skeptické, většinou se našel autor, který se sportovním tématům nebo kultu těla alespoň v některých kritériích přiblížil.

Cílem bylo definovat a kategorizovat výtvarné umění a jeho projevy ve sportu. Tento cíl byl definován v kapitole 4, která je obecnou specifikací projevů umění ve sportu. Sport je ve výtvarném umění objektem jako samotná díla, subjektem jako stadióny a design předmětů a metodou jako videocauching nebo dokumentárních filmů. Sport je uměním využíván ve smyslu atraktivních a emočních témat pro umělecká díla a naopak sport využívá umění pro zachování nesmrtelnosti sportu nebo jako rituální obřad.

Pro tuto práci jsem hledal a vkládal informace z oboru výtvarného umění a tělesné kultury, které jsem sepsal z pohledu historie a jeho přínosu do kultury. Diagram v druhé polovině jsem vytvořil na základu konzultace s vedoucí mé práce a dopracoval jsem se do základní kategorizace umění ve sportu. Tento diagram nám pomůže lépe si představit, jaké odvětví sportovní tematika ovlivňuje dnešní kulturu a jak hodně je využívána. Kategorie v diagramu jsou popsány samotným pavoukem.

Závěrem bych chtěl poděkovat své vedoucí bakalářské práce Brigitě Stloukalové, která měla pro mou práci veliký přínos v ohledu kategorizace a upřesnění informací.

Seznam pramenů

Literatura

ČERNÁ, Eliška. *Sport ve výtvarném umění: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra výtvarné výchovy, 2007. 101 s., 5 s. příl. Vedoucí diplomové práce Doc. PaedDr. Radek Horáček, Ph.D.

KÖSSL, J. - WAIC, M. - ŠTUMBAUER, J. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum 1999.

COUBERTIN, Pierre. *Olympijské paměti*. Praha Olympia 1977

DOVALIL, Josef, a kol. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004.

ČÁSLAVOVÁ, Eva, *Management v tělesné výchově a sportu*, Karolinum 2000, 51 s ISBN 8024600501

PARKAN, František - KAŠPAR, Ladislav. Idea obnovy olympijských her. In: Dějiny a současnost. Populární historická a vlastivědná revue. Praha : Nakladatelství Lidové noviny 18, č. 4, (1996)

SCHŮTOVÁ, Jitka- LOMÍČEK, Jan. Nejen zlaté medaile-: devadesát let zimních olympiád a sto dvacet let světového olympismu ve Sbírce tělesné výchovy a sportu Národního muzea. Dějiny a současnost Roč. 36, č. 2 (2014),

KÖSSL, Jiří- KOLÁŘ, František. Dokumentace k dějinám českého olympismu.. 1. 4. díl. Praha: Český olympijský výbor. (Olympijská knihovnička ; svazek 14, 17, 20, 24).

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: Výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. 429 s. ISBN 80-200-0609-5.

BOARDMAN, John. *Řecké umění*. Praha: Odeon, 1975. 249 s.

BYDŽOVSKÁ, Lenka, et al. *Dějiny umění XII*. Praha: Knižní klub a Balios, 2002. 312 s. 80-242-0720-6.

FÜRST, Maria. *Filozofie*. Praha: Fortuna, 1994. 171 s. ISBN 80-7168-161-x.

GIANNELI, Giulio; PAOLI, Ugo Enrico. *Antický Řím*. Bratislava: Tatran, 1975. 301 s.

GROSENICKOVÁ, Uta. Ženy v umění 20. a 21. století. TASCHEN, Praha: Slovart, 2004. 191 s. ISBN 80- 7209-626-5.

HIGGINS, Reynold. Minojské a mykénské umění. Praha: Odeon, 1973. 212 s.

HOHLER, Vilém; KÖSSL, Jiří. Sport v umění. Praha: Olympia, 1989. 202 s.

CHOUTKA, Miroslav. Sport a společnost. Praha: Olympia, 1978. 195 s.

JŮZL, Miloš. Dějiny umělecké kultury I. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 367 s. ISBN 80-04-22192-0.

JŮZL, Miloš. Dějiny umělecké kultury II. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1996. 341 s. ISBN 80- 04- 22193-9.

JŮZL, Miloš; PROKOP, Dušan. Úvod do estetiky. Praha: Panorama, 1989. 427 s. ISBN 80-7038-051-9.

KRÁTKÝ, František. Dějiny tělesné výchovy I.: Od nejstarších dob do roku 1848. Praha: Olympia, 1974. 258 s.

KRAUSSOVÁ, Anna-Carola. Dějiny malířství: Od renesance k dnešku. Praha: Slovart, 1996. 128 s. ISBN 80-85871-76-9.

KÖSSL, Jiří; KRÁTKÝ, František; MAREK, Jaroslav. Dějiny tělesné výchovy II.: Od roku 1848 do současnosti. Praha: Olympia, 1986. 263 s.

LEINZ, Gottlieb. Malířství 20. století. Praha: Rebo Productions, 1996. 200 s. ISBN 80-85815-48-6.

LOMMEL, Andreas. Umění světa: Pravěk a umění přírodních národů. Praha: Artia, 1972. 188 s.

LUCIE-SMITH, Edward. Artoday: Současné světové umění. Praha: Slovart, 1996. 511 s. ISBN 80-85871-97-1.

MATĚJČEK, Antonín. Dějiny umění v obrysech. Praha: Melantrich, 1951. 548 s.

MRÁZ, Bohumír. Dějiny výtvarné kultury 1. Praha: IDEA SERVIS, 1995. 183 s. ISBN 80-85970-01-5.

MRÁZ, Bohumír. Dějiny výtvarné kultury 2. Praha: IDEA SERVIS, 1997. 209 s. ISBN 80-85970-13-9.

MRÁZ, Bohumír; MRÁZOVÁ, Marcela. Encyklopedie světového malířství. Praha: Academia, 1988. 632 s.

OLIVOVÁ, Věra. Lidé a hry: Historická geneze sportu. Praha: Olympia, 1979. 604 s.

OLIVOVÁ, Věra. Odvěké kouzlo sportu. Praha: Olympia, 1989. 285 s.

OLIVOVÁ, Věra. Sport a hry ve starověkém světě. Praha: Artia, 1988. 207 s.

PERÚTKA, Jaromír, et al. Dejiny telesnej kultúry. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985. 287 s.

PIJOAN, José. Dějiny umění I. 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 1998. 336 s. ISBN 80-7176-765-4.

PIJOAN, José. Dějiny umění II. 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 1998. 336 s. ISBN 80-7176-839-1.

PIJOAN, José. *Dějiny umění III.* 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 1998. 336 s. ISBN 80-7176-866-9.

PIJOAN, José. *Dějiny umění IV.* 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 1999. 336 s. ISBN 80-7176-956-8.

PIJOAN, José. *Dějiny umění V.* 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 1999. 320 s. ISBN 80-242-0024-4.

PIJOAN, José. *Dějiny umění VI.* 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 352 s. ISBN 80-242-0141-0.

PIJOAN, José. *Dějiny umění VII.* 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 1999. 352 s. ISBN 80-242-0140-2.

PIJOAN, José. *Dějiny umění VIII.* 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 2000. 368 s. ISBN 80-242-0216-6.

PIJOAN, José. *Dějiny umění XI.* 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 336 s. ISBN 80-242-0217-4.

PIJOAN, José. *Dějiny umění X.* 4. vydání. Praha: Knižní klub a Balios, 304 s. ISBN 80-242-0218-2.

RICKETTS, Melissa. *Mistři světového malířství: Impresionismus*. Praha: Rebo Productions, 2005. 480 s. ISBN 80-7234-428-5.

SOMMER, Jiří. *Dějiny sportu: Sporty našich předků (sport v pravěku, starověké olympijské hry, gladiátorské hry, rytířské turnaje)*. Olomouc: Fontána, 2003. 273 s. ISBN 80-7336-116-7.

STRONG, Donald. *Umění světa: Antické umění*. Praha: Artia, 1970. 187 s.

ŠINDELÁŘ, Dušan. *Tvořivá estetika*. Praha: Melantrich, 1982. 199 s.

ŠTEIGLOVÁ, Taťána, et al. *Výtvarná výchova a mody její komunikace: symposium České sekce INSEA, Olomouc, listopad 2002*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 179 s. ISBN 80-2440-779-5.

TOMÁŠ Dalibor, *Encyklopedie výtvarného umění*. Praha: Svojtka a Vašut, 1996. 512 s. ISBN 80-7180-167-4.

UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. 314 s.

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. 5. vydání. Praha: Portál, 2002. 125 s. ISBN 80-7178-599-7.

VÁVRA, Jiří. *Od impresionismu k postmoderně: Dějiny vizuálního umění*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001. 127 s. ISBN 80-7128-120-9.

VOLEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin estetiky I*. 2. vydání. Praha: Panton, 1985. 312 s.

WALTHER, Ingo F. *Impresionismus*. TASCHEN, Praha: Nakladatelství Slovart, 2003. 712 s. ISBN 3-8228-2574-3.

WALTHER, Ingo F. *Umění 20. století*. TASCHEN, Praha: Slovart, 2004. 840 s. ISBN 80-7209-521-8.

Internetové zdroje

Artbohemia [online]. 2005-2007 [cit. 2007-06-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.artbohemia.cz/Lhotak-kamil>>.

Artlist: databáze současného umění [online]. Centrum pro současné umění Praha. 2006-2007 [cit. 2007-07-17]. Dostupný z WWW: <<http://artlist.cz/?id=700>>.

ArtMagazin.eu [online]. 2006 [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <www.artmagazin.eu/pod-lupou/alfons-mucha-navrh-casti-plakatu-1911.htm>.

Artwall.cz: Galerie Na zdi [online]. 2007 [cit. 2007-07-17]. Dostupný z WWW: <http://artwall.cz/index.php?option=com_rsgallery2&Itemid=104&catid=7&limit=18&limitstart=18>.

České muzeum výtvarných umění [online]. 2007 [cit. 2007-07-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.cmvu.cz/cz1276e4/milos-jiraneck/>>.

Český olympijský výbor [online]. 2007 [cit. 2007-01-23]. Dostupný z WWW: <www.olympic.cz/index.php?clanek=4467>.

Český olympijský výbor [online]. 2007 [cit. 2007-07-13]. Dostupný z WWW: <www.olympic.cz/index.php?clanek=9041>.

Český olympijský výbor [online]. 2007 [cit. 2007-07-13]. Dostupný z WWW: <www.olympic.cz/index.php?clanek=9014>.

e-ARCHITEKT [online]. 2002 [cit. 2007-07-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-architekt.cz/index.php?PId=2006&KatId=9>>.

e-ARCHITEKT [online]. 2002 [cit. 2007-07-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-architekt.cz/index.php?PId=385&KatId=7>>.

Fotbalové stadiony [online]. 2005-2006 [cit. 2007-07-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.stadiony.estranky.cz/stranka/allianz-arena>>.

GLENNOVÁ, Martina. *Artmuseum.cz* [online]. 1999-2005 [cit. 2007-06-21]. Dostupný z WWW: <www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=476>.

Henri de Toulouse-Lautrec [online]. 2003 [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <www.toulouselautrec.free.fr>.

JANDA, Martin. *Stadiony pro šampióny. 21.století: revue objevů, vědy, techniky a lidí* [online]. 2006 [cit. 2007-07-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.21stoleti.cz/view.php?cisloclanku=2006072124>>.

Libri. Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918 [online]. 2001-2007 [cit. 2007-07-12]. Dostupný z WWW: <www.libri.cz/database/kdo18/list.php?od=j&start=21&count=20>.

Lidovky.cz [online]. 2007 [cit. 2007-06-30]. Dostupný z WWW: <http://www.lidovky.cz/ln_redakce.asp?c=A061019_105105_ln_redakce_fho>.

Literárky v síti [online]. 2007 [cit. 2007-01-23]. Dostupný z WWW: <www.literarky.cz/?p=clanek&id=2574>.

Pražská informační služba [online]. 2007 [cit. 2007-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.pis.cz/cz/dalsi_informace/info_a_z/lhotak_kamil>.

Rabasova galerie Rakovník [online]. 2001-2007 [cit. 2007-07-21]. Dostupný z WWW: <http://www.rabasgallery.cz/k_v/vystava_info.php?jazyk=cz&what=3&file=xml/1999/19990506milan_med___svet_baletu.xml>.

Senio.cz [online]. 2002 [cit. 2007-06-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.senio.cz/?day=1&month=11&year=2006&w=calendar>>.

Slovenská olympijská akadémia [online]. 2007 [cit. 2007-07-13]. Dostupný z WWW: <www.soa-olympic.sk/sutaze/referaty.doc>.

Wikipedie : otevřená encyklopedie [online]. 2007 [cit. 2007-07-06]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Otakar_%C5%A0paniel>.

Wikipedie : otevřená encyklopedie [online]. 2007 [cit. 2007-07-03]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Coubertin>.

Wikipedie : otevřená encyklopedie [online]. 2007 [cit. 2007-02-13]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sport>>.

Wikipedie : otevřená encyklopedie [online]. 2007 [cit. 2007-02-13]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Olympijsk%C3%A9_hry>.

Wikipedie: otevřená encyklopedie [online]. 2002 [cit. 2007-06-26]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kamil_Lhot%C3%A1k>.

Dan Vojtěch fotograf společnosti Red bul Projekty a vide dostupné z WWW: <<http://www.redbull.com/cz/cs/search?q=Dan%20Vojt%C4%9Bch>>

Blog Dana Vojtěcha Dostupný z WWW: <<http://www.danvojtech.cz/blog/>>

Přílohy

Obrázek 1 Rembrandt van Rijn: Noční hlídka.....	iv
Obrázek 2 Ostrakon s akrobatickou tanečnicí.....	iv
Obrázek 3 Kuros.....	iv
Obrázek 4 Myrón: Diskobolos.....	iv
Obrázek 5 Polykleitos: Diskoforos.....	iv
Obrázek 6 Polykleitos: Doryforos.....	iv
Obrázek 7 Lýsippos: Apoxyomena.....	iv
Obrázek 8 malba dvou zápasníků v hrobce Augurů.....	v
Obrázek 9 Esaias van de Velde: Zimní krajina.....	v
Obrázek 10 Jean Honoré Fragonard: Hra na slepou bábu.....	v
Obrázek 11 Luis Paret: Královský karusel.....	v
Obrázek 12 Jeana Babtist Chadin: Dívka s opeřeným míčem.....	v
Obrázek 13 Antonio Canova: Kreugas a Damoxen.....	vi
Obrázek 14 Jean Louis Théodore Géricault: Dostihy v Eponu.....	vi
Obrázek 15 Gustav Courbet: Zápasníci.....	vi
Obrázek 16 Johan Peter Molin: Zápasníci.....	vi
Obrázek 17 Edgar Degas: Závodý gentlemanů.....	vi
Obrázek 18 Edgar Degas: Čtrnáctileté tanečnice.....	vi
Obrázek 19 Eduard Manet: Dostihy v Longchamp.....	vii
Obrázek 20 Georges Seurat: Nedělní Odpoledne na Grande Jatte.....	vii
Obrázek 21 Henri de Toulouse-Lautrec: Cyklistický peloton.....	vii
Obrázek 22 Henri de Toulouse-Lautrec: Žokejové v Longchamp.....	vii
Obrázek 23 Ramona Casase: Cyklistka.....	viii
Obrázek 24 Henri Rousseau: Hráči s míčem.....	viii

Obrázek 25 Camille Bombois: Jarmareční atlet.....	viii
Obrázek 26 Henri Matisse: Hra s koulemi.....	viii
Obrázek 27 Ernst Ludwig Kirchner: Hokejisté.....	viii
Obrázek 28 Pablo Picasso: Černý boxer.....	viii
Obrázek 29 Robert Delaunay: Běžci.....	ix
Obrázek 30 Lyonel Feininger: Závody na kolech.....	ix
Obrázek 31 Fernand Léger: Chvilé oddechu.....	ix
Obrázek 32 Čapek: Sportovec.....	ix
Obrázek 33 Alexandr Archipenko: Boxeři.....	ix
Obrázek 34 Umberto Boccioni :Dynamika hráče fotbalu.....	ix
Obrázek 35 Carlo Carra: Plavkyně.....	x
Obrázek 36 Salvador Dali: Hrůzy sportu.....	x
Obrázek 37 Natalie Gončarovová: Cyklista.....	x
Obrázek 38 Nicolas de Staël: Hráči fotbalu v Parku prince Nicolas de Staël.....	x
Obrázek 39 Renée Sintenisová: boxer Schmelling.....	x
Obrázek 40 Renée Sintenisová: Hráč póla.....	x
Obrázek 41 Duane Hanson: Fotbalisté.....	xi
Obrázek 42 Miloš Jiránek: Muži v pražském Sokole.....	xi
Obrázek 43 Kamil Lhoták: Závodiště.....	xi
Obrázek 44 Milan Med: Gymnastka.....	xii
Obrázek 45 Zdeněk Němeček: Basketbalista.....	xii
Obrázek 46 Čím to jen je, že je náš dnešní domov tak odlišný, tak hezký?.....	xii
Obrázek 47 David Hockney: Dva mladíci v bazénu	xii
Obrázek 48 Juraj Králik: Art Grand Slam.....	xiii
Obrázek 49 Dan Vojtěch: The Dark Night Story	xiii
Obrázek 50 Dan Vojtěch: Vávra Hradilek v černé vodě.....	xiii

Obrázek 51 Dan Vojtěch: Skate The Line	xiii
--	------

Obrázek 1 Rembrandt van Rijn: Noční hlídka

Obrázek 2 Ostrakon s akrobatickou tanečnicí

Obrázek 3 Kuros

Obrázek 4 Myrón: Diskobolos

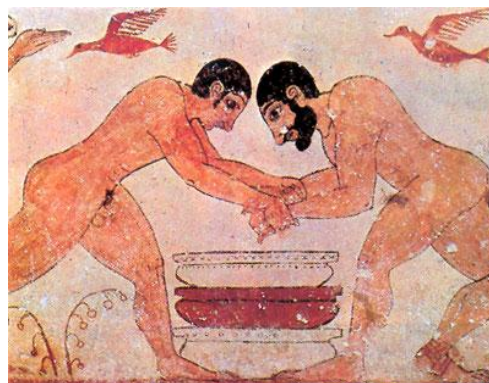
Obrázek 5 Polykleitos: Diskoforos

Obrázek 6 Polykleitos: Doryforos

Obrázek 7 Lysippos: Apoxyomena

Obrázek 8 malba dvou zápasníků v hrobce Augurů

Obrázek 9 Esaias van de Velde: Zimní krajina

Obrázek 10 Jean Honoré Fragonard: Hra na slepou bábu

Obrázek 11 Luis Paret: Královský karusel

Obrázek 12 Jeana Babtist Chadin: Dívka s opeřeným míčem

Obrázek 13 Antonio Canova: Kreugas a Damoxen

Obrázek 14 Jean Louis Théodore Géricault: Dostihy v Epsou

Obrázek 15 Gustav Courbet: Zápasníci

Obrázek 16 Johan Peter Molin: Zápasníci

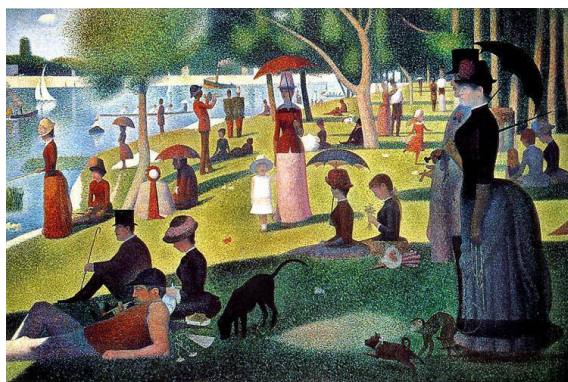
Obrázek 17 Edgar Degas: Závody gentlemanů

Obrázek 18 Edgar Degas: Čtrnáctileté tanečnice

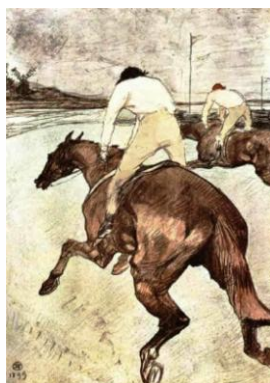
Obrázek 19 Eduard Manet: Dostihy v Longchamp

Obrázek 20 Georges Seurat: Nedělní Odpoledne na Grande Jatte

Obrázek 21 Henri de Toulouse-Lautrec: Cyklistický peloton

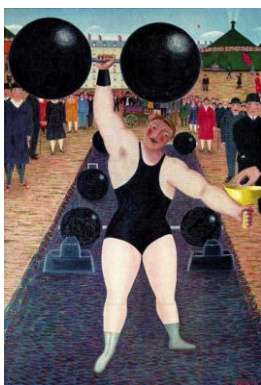
Obrázek 22 Henri de Toulouse-Lautrec: Žokejové v Longchamp

Obrázek 23 Ramona Casase: Cyklistka

Obrázek 24 Henri Rousseau: Hráči s míčem

Obrázek 25 Camille Bombois: Jarmareční atlet

Obrázek 26 Henri Matisse:
Hra s koulemi

Obrázek 27 Ernst Ludwig Kirchner: Hokejisté

Obrázek 28 Pablo Picasso: Černý boxer

Obrázek 29 Robert Delaunay: Běžci

Obrázek 30 Lyonel Feininger: Závody na kolech

Obrázek 31 Fernand Léger: Chvilé oddechu

Obrázek 32 Josef Čapek: Sportovec

Obrázek 33 Alexandr Archipenko: Boxeři

Obrázek 34 Umberto Boccioni: Dynamika hráče fotbalu

Obrázek 35 Carlo Carrà: Plavkyně

Obrázek 36 Salvador Dalí: Hrůzy sportu

Obrázek 37 Natalie Gončarovová: Cyklista

Obrázek 38 Nicolas de Staël: Hráči fotbalu v Parku prince
Nicolas de Staël

Obrázek 39 Renée Sintenisová: boxer Schmelling

Obrázek 40 Renée Sintenisová: Hráč póla

Obrázek 41 Duane Hanson: Fotbalisté

Obrázek 42 Miloš Jiránek: Muži v pražském Sokole

Obrázek 43 Kamil Lhoták: Závodiště

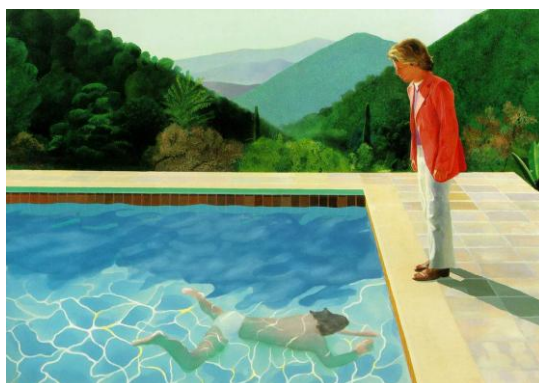
Obrázek 44 Milan Med: Gymnastka

Obrázek 45 Zdeněk Němeček:
Basketbalista

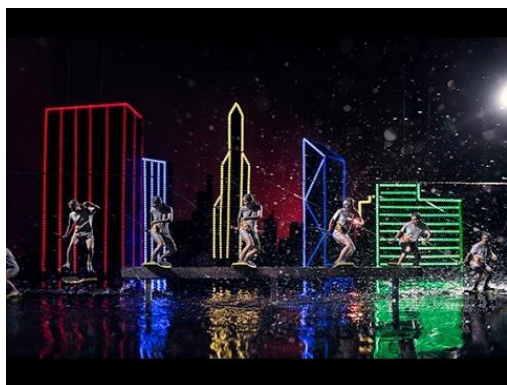
Obrázek 46 Richard Hamilton: Čím to jen je, že je náš dnešní domov tak odlišný, tak hezký?

Obrázek 47 David Hockney: Dva mladíci v bazénu

Obrázek 48 Juraj Králik: Art Grand Slam

Obrázek 49 Dan Vojtěch: The Dark Night Story

Obrázek 50 Dan Vojtěch: Vávra
Hradilek v černé vodě

Obrázek 51 Dan Vojtěch: Skate The Line